

marksist bakış

Sayı 47 - Nisan 2015

Zafere Kadar Sürekli Devrim!

Fiyat: 3,5 TL

SİYASAL İSLAM'LA MÜCADELE DOĞRULAR VE YANLIŞLAR

ilkelerimiz

Tek Yol Sürekli Devrim

İşsizlik, açlık, yoksulluk, savaşlar, doğanın tahribatı, yabancılaşma ve toplumsal çürümenin tek sorumlusu kapitalizmdir. Bu yüzden de insanlığın kurtuluşu kapitalizmin tarihin çöp tenekesine gönderilmesiyle gerçekleşecektir. Kapitalizmin alternatifi proleter devrim ve sosyalizmdir. Kapitalist sömürüye karşı harekete geçen devrimci işçi hareketi, burjuva düzenden tam kopuş olmadan kurtuluşun olamayacağını bilerek kapitalist düzeni yıkana kadar durmamalı ve gerçekleştireceği işçi ihtilalini dünyaya yaymaya çalışmalıdır. İlerici burjuvazi, ileri demokratik bir düzen, demokratik devrim, bağımsızlık vb. politikalar işçi sınıfını proleter devrim yolundan uzak tutmanın araçlarıdır.

Yurtseverlik Değil Enternasyonalizm

Küresel bir sistem olan kapitalizmden kurtulabilmek için işçi sınıfının uluslararası birliği zorunludur. İşçi sınıfını ulusal temellerde bölen ve sınıfsal ayrımları perdeleyen yurtseverlik ideolojisi burjuvazinin en büyük silahlarından birisidir. Bu nedenle Marks bütün dünyanın işçileri birleşin çağrısını yükseltmiştir. Ancak, proletarya enternasyonalizmi bir dünya partisi olarak Enternasyonal hedefine bağlanmıyorsa, dünyadaki komünist güçlerle gerçek bir birliğe hizmet etmiyorsa soyut bir ilke olarak gerçek anlamını yitirecektir.

Ezilenlerin Kürsüsüyüz

Devrimciler, insanların kimliklerinden ötürü ezilmelerine karşı çıkarlar. Ezilenlerin ezenlere karşı mücadelesi her daim meşru ve ilericidir. Kadınların ve LGBT bireylerin ezilmeleri konusunda işçi sınıfı içerisinde ileri bir bilinç yaratılması oldukça önemlidir. Ulusal sorunda temel yaklaşımımız ezilen ulusların kendi kaderini tayin hakkı ve Kürt halkının ulusal sorundaki taleplerinin desteklenmesidir. Diğer taraftan Marksistler ezilenlerin esas kurtuluşunun ancak ve ancak proleter devrimle geleceğinin de altını çizerek. Ezilenlerin mücadelesi desteklenirken Marksistlerin politik bağımsızlıklarını korumaları büyük önem taşımaktadır.

Bolşevizm

İşçi sınıfının kapitalizme karşı girişeceği mücadelelerin başarıya ulaşması için devrimci işçilerden oluşan bir devrimci partiye ihtiyaç vardır. Devrimci partinin liderliği olmaksızın işçi sınıfı yenilmeye mahkumdur. İşçi sınıfının önderlik krizi içerisinde olması, kapitalizmin hala ayakta olmasının temel nedenidir. Bu krizin aşılması bir inşa sürecini gerekli kılmaktadır. Bolşevik geleneğin inşası gerçekleşmeden proleter devrim ve iktidar perspektifi hoş bir hayalden öteye geçemez.

Zafere Kadar Sürekli Devrim!

marksist bakış

İÇİNDEKİLER

GÜNCEL

Giderek Yalnızlaşan & İç Çatlakları Büyüyen AKP'nin Dünü, Bugünü ve (Eğer Olursa) Yarını

ÇAĞIN ERDİNÇ

3

PERSPEKTİF

İç Savaş Dersleri

V. U. ARSLAN

7

Siyasal İslamla Nasıl Mücadele Edilir? Doğrular ve Yanlışlar

16

TARİH

100. Yılında Ermeni Soykırımı

DERYA KOCA

12

Karadeniz'in Devrimci Tarihi - 1

CANER SOYKÖK

18

12 Eylül'den AKP Dönemine İşçi Sınıfı ve Hakları

ENGİN KARA

25

TEORİ

Erken Cumhuriyet Dönemi ve Din - 1

GÜNEŞ GÜMÜŞ

22

Devrimci Maceracılık Üzerine

LENİN-TROÇKI

28

ARKA KAPAK

1 Mayıs

OĞULCAN SÖNMEZ

32

BÜROLARIMIZ

Ankara

Bayındır-2 Sok.
No:45/7 Kızılay
Tel: 0537 734 7270

İstanbul

İstiklal Caddesi Sadri
Alışık Sk. No:45/2
Beyoğlu
Tel: 0543 337 3671

Antalya

Adnan Menderes
Bulvarı 468. Sok.
Bekir Turgay İş
Merkezi Kat:3 No:308
Tel: 0544 359 4100

Trabzon

Razi Aksu İşhanı
(KESK Binası) Kat:4
No:30 Meydan
Tel: 0532 792 7171

Marksist Bakış - Aylık Politik Dergi - Yıl: 11 - Sayı: 47 - NİSAN 2015

Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Ayşe Şensöz

Yayın İdare Adresi: Bayındır-2 Sok. No:45/7 Kızılay/ANKARA Tel: 03124809560

Baskı: Yön Matbaacılık - Davutpaşa Cad. Güven Sanayi Sitesi B Blok 1.Kat No:366

Topkapı/İSTANBUL Tel: 02125446634

Yayın Türü: Yaygın süreli, aylık

Giderek Yalnızlaşan & İç Çatlakları Büyüyen AKP'nin Dünü, Bugünü ve (Eğer Olursa) Yarını

ÇAĞIN ERDİNÇ

Bilindiği gibi AKP 2002'de ABD, AB, diğer uluslararası sermaye çevreleri, TÜSİAD ile yeni palazlanan Anadolu sermayesi ve küçük burjuvazinin "hallice" olanlarının desteği ile %79 katılımı ile gerçekleşen 2002 seçimlerinde iktidara geldi. "Milli Görüş" geleneğinden gelen AKP kadroları "küreselleşmeye" entegre olacağını ilan ederek "hızlı çekim" özelleştirmelerle yerli ve uluslararası sermayenin sempatisini ve ilgisini arttırdı. Aynı zamanda Avrupa Birliği ile müzakerelerin tam gaz devam edeceği mesajı iktidarın ilk yıllarında sıkça verilir oldu. AB ile müzakereler konusundaki en büyük adım Brüksel Zirvesi sürecinde atıldı. Hatırlayınız, zirveden sonra Türkiye'de havai fişekli kutlamalar bile yapıldı. "AB'ye sonunda alındık" naralarıyla havai fişeklerin gürültüsünün ardından AB'ci çevreler için süreç kocaman bir hayal kırıklığına dönüştü. Ancak her şeye rağmen kendisini sol-sosyalist olarak niteleyen özde liberal güruh, AKP'nin Türkiye'yi demokratikleştiği masalına inanmaya devam etti.

Yazının girizgahında AKP'nin ABD, AB, uluslararası sermaye ve TÜSİAD gibi aktörlerin desteğiyle geldiğini söylemiştik. Erdoğan AKP'si bugün bu aktörlerin tamamıyla düşman oldu. Tayyip Erdoğan bugün itibariyle AB'ye "haddini bildirme" derdinde; TÜSİAD'ı azarlamaktan geri durmuyor; ekonomiye sürekli müdahale ederek uluslararası sermayeyi ürkütüyor (cemaat ve ABD'yle arasının açılmasına zaten değinmiştik).

ABD, AB ve diğer uluslararası sermaye çevrelerinin AKP Türkiye'sini Ortadoğu'da rol model olarak parlatma politikası hızla devam ederken buna en ciddi direnci gösterecek olan muhalif unsurları baskı altına alma dönemine 2006'da girildi.

Hatırlanacağı üzere, Ergenekon operasyonları sürecinde neredeyse her sabah ilginç gelişmelerle güne uyanıyorduk. Bahçelerden çıkan silahlar, gözaltına alınan kişilerin evlerinde bulunan (ya da evlerine konulan!) TNT kalıpları, roketatarlar...

Ergenekon operasyonlarının devam ettiği süreçte AKP neo-liberal azgınlığı ilerletmeye devam etti. Devlet içerisinde hakim blokların yaşadığı iktidar çatışması işçi sınıfı nezdinde temel ayrışma olarak gösterildi. Egemen sınıfların farklı kesimlerinin yaşadığı çıkar çatışması ulusalcılık, halk iradesi, laiklik gibi ideolojik kavramlarla örtülüp laf salataları yapıldı.

2009 Yılı: KCK Operasyonlarıyla Sindirilmeye Çalışılan Kürt Ulusal Hareketi

AKP'nin muhalif unsurları sindirme operasyonlarının en büyük adımlarından biri KCK operasyonları adı altında Kürt ulusal hareketine yönelik yapıldı. Kürt ulusal hareketinin mücadele geleneği,

sokaktan gelen gücü ve siyasi hamleleri AKP'nin önündeki en ciddi potansiyel engellerden biriydi. Bu doğrultuda 2009 yılının 14 Nisan'ında Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı'nın talimatıyla Emniyet Genel Müdürlüğü 13 ilde 90 adrese eşzamanlı operasyon gerçekleştirdi. Söztünü ettiğimiz tutuklamalar ve baskı ortamı çözüm sürecine kadar devam etti. Kürt ulusal hareketini klasik savaş yöntemleriyle yenemeyeceğini anlayan AKP, Ortadoğu sahasına etkin bir şekilde müdahil olabilmek ve "yeni-Osmanlı" hayallerini Ortadoğu'da gerçekleştirmek için Kürt ulusal hareketinin savaşçı unsurlarıyla uzlaşmak zorunda kaldı ve 2013 baharında çözüm sürecini resmen başlattı. AKP çözüm sürecini "mehteran yürüyüşü" havasında ağır aksak da olsa bugüne kadar ilerletti. Konjonktür gereği zaman zaman göstermelik adımlar atarken çoğu zaman da Kürt düşmanı özünü ortaya çıkartıp Kürdistan'daki çocukları sokak ortasında katledecek tıynetle olduğunu gösterdi. Hatta Kobane protestoları sürecinde polisin yetmediği yerde Hizbullah'ı, faşistleri tahrik ederek Kürt ulusal hareketine yönelik imha politikaları konusunda önceki iktidarlardan farklı bir perspektife sahip olmadığını bir kez daha ortaya koydu.

Devrimci Karargah Operasyonları Süreci

Ergenekon operasyonlarıyla başlayıp KCK operasyonlarıyla devam eden süreçte beklenen oldu ve operasyon zincirinin son halkası sosyalistlere uzandı. Bilindiği gibi 7 Ağustos 2008'de Devrimci Karargah üyelerinin yaptığı iddia edilen saldırıda Karacaahmet Mezarlığı içerisinde kurulan düzenden 1. Ordu Komutanlığına bağlı Selimiye Kışlası'na havan topu ile saldırı düzenlenme girişiminde bulunuldu. Atılan 4 havan mermisinden 3'ü mezarlıktaki ağaçlara düşerek patladı, diğeri Selimiye Kışlası'nın 500 metre yakınında çöp kamyonuna isabet etti. Sonrasında polisin yaptığı araştırmada saldırıda kullanılan havan topunun el yapımı, mermilerin ise TSK'ya ait olduğu tespit edildi. (İlginçtir, bu meselenin üzerine sözünü ettiğimiz dönemde pek fazla gidilmedi. Mermilerin TSK'ya ait olduğu gerçeği örtbas edildi.) Saldırıyı yapanlar uzun süre bulunamadı. Bu süreç içerisinde saldırıyı gerçekleştirenlerin TKP'li olduğunu iddia eden AKP'nin kalemşörleri kendilerinin bile inanmadığı yalanlar söylemeye devam etti.

Devam eden süreçte, 23 Ağustos 2008'de, Üsküdar'daki Karacaahmet Mezarlığı'na termos içerisine yerleştirilen zaman ayarlı ve parça tesirli bomba fünye ile patlatıldı.

Söz konusu bombanın 22 dakika kala etkisiz hale getirildiği belirtilirken bu bombanın da Devrimci Karargah mensuplarınca konulduğu iddia edildi. Tüm bu gelişmelerden sonra Orhan Yılmazkaya'nın 27 Nisan 2009'da Bostancı'daki direnişinin ardından düğmeye basıldı ve Devrimci Karargah kılıfıyla sosyalistlere yönelik cadı avı başlatıldı.

Kısacası, bu süreçte Devrimci Karargah "torbasına" cemaat karşıtı sosyalist unsurlar dolduruldu. "İmamın Ordusu" kitabını yazdıktan sonra anında tutuklanan Ahmet Şık'ın dediği gibi AKP'ye ya da cemaate bu süreçte "dokunan yandı!"

Suriye İç Savaşı ve Gezi İsyanı

Yazıda şu ana kadar özet olarak değindiğimiz olaylar AKP'nin en "parlak" dönemlerini büyük ortaklarıyla birlikte yaşadığı süreçlerdi. Cemaat ve AKP'nin ayrışmaya başladığı süreci anlamak için Suriye iç savaşına mutlaka değinmek gerekir.

AKP'nin Suriye iç savaşındaki tutumu başlarda burjuva siyasi perspektifi açısından rasyoneldi; zira ABD-AB ve uluslararası sermaye çevreleri de Esad'ın gitmesini istiyordu. İç savaş başladığında Körfez ülkelerinden ABD'ye kadar birçok aktör Esad'ın düşebileceğini iddia ederken AKP Esad'ın gidiş tarihini verebilecek kadar ileriye gitmişti; ancak savaş ilerledikçe Suriye muhalefetine sınırları ortaya çıktı. Esad'ın "çevreden merkeze" çekilen silahlı güçlerine Hizbullah'ın desteği, İran'ın kararlı bir müttefik olarak Suriye'nin açıkça yanında bulunması, Suriye muhalefetine ideolojik, pratik yetersizliği ve perspektifsizliği gibi birçok nedenin biraraya gelmesi sonucunda Suriye muhalefeti doğal sınırlarına ulaştı ve savaş kangrenleşti.

Savaşın kangrenleşmesi birçok sonuç doğurdu. Öncelikle 2012'nin sonunda El Kaide'nin Suriye kolu olarak kurulan El Nusra Suriye sahasına dahil oldu. İlerleyen süreçte iyice atomize olan Suriye muhalefetinden kopan parçalar ya tümenden radikalleşti ya da kendisini "ılımlı" olarak tanımlayan guruplardan radikal İslamcılara doğru militan akışı hızlandı. Ayrıca, Suriye halkları, kafa kesen cihatçıların karşısında Esad'a desteklerini arttırdılar. Zira karşılarında fazla seçenek yoktu. Selefî cihatçılar kendilerinden olmayan her kesimin kafasını kesiyor, vahşi yöntemler uygulayarak onları yerinden yurdundan ediyordu.

Bu süreçte ABD Esad'ın kolaylıkla gitmeyeceğini kabullendi. AKP ise bir an önce ABD'yi savaşın içerisine sokarak Esad'ı gönderme planlarını devam ettirdi.

AKP bunun için birçok senaryo uyguladı. Türkiye'nin Suriye hava sahasını açıkça ihlal eden uçağının Suriye tarafından düşürülmesinin ardından Türkiye de bir süre sonra Suriye'nin helikopterini düşürerek karşılık verdi; fakat AKP, tek başına Suriye'ye müdahale seçeneğinin ortaya çıkartacağı sonuçları göze alamadı ve ABD'nin Suriye'ye müdahale etmesi için elinden geleni yapmaya devam etti.

AKP'nin, bu doğrultudaki en büyük hamlesini Ağustos 2013'te yaptığını söyleyebiliriz. Bilindiği gibi Obama, olası bir kimyasal saldırıyı kırmızı çizgi olarak belirlemişti. Yani Obama "Suriye'de Esad tarafından kimyasal saldırı gerçekleştirilmesi durumunda Suriye'ye girebiliriz" minvalinde açıklamalar yapmıştı. MİT, Esad'ın ABD'nin kırmızı çizginin ötesine geçtiği izlenimini vermek için her yolu deneyebilecek bir kurum olduğunu bu süreçte ortaya koydu. 21 Ağustos 2013'te Şam'da bir kimyasal saldırı gerçekleşti. Esad suçlamaları ısrarla reddetse de, AKP'nin kalemşörleri yaygarayı koparttı!

ABD müdahaleye hazırlanırken Rusya edilgen kaldı. Herkes artık ABD müdahalesinin kaçınılmaz olduğunu düşünüyordu. Uluslararası medya kuruluşları da video paylaşım sitelerinden kimyasal saldırının görüntülerini yayarak savaş çığırkanlığını arttırdı.

AKP'nin istediği olmadı. ABD bilinmeyen (!) bir nedenden dolayı Suriye'ye girmedi. Elimizdeki bilgi, belge ve veriler söz konusu saldırıyı MİT kanalıyla AKP'nin organize etmiş olabileceğini gösterdi. Örneğin, Pulitzer ödüllü Amerikalı gazeteci Seymour Hersh, London Review of Books'ta yer

alan haber-analizinde Şam'ın banliyösünde Doğu Guta'daki kimyasal saldırıyı MİT'in planladığını iddia etti.

Zaten AKP'lilerin inkar edemediği ses kayıtlarında AKP iktidarının Suriye'ye yönelik bir askeri müdahale için olanak aradığı ve bunun için de gerekirse MİT ve kontrolündeki silahlı gruplar aracılığıyla Türkiye'ye ya da Süleyman Şah Türbesi'ne saldırı yapmayı da bir seçenek olarak değerlendirdiği görülmüştü.

Dönemin Dışişleri Bakanı Davutoğlu "Laf aramızda başbakan da telefonda bu (Süleyman Şah Türbesi'ne saldırı) gerektiğinde bir imkan gibi değerlendirilmeli bu konjonktürde dedi yani" derken, Fidan, "Ben öbür tarafa 4 tane adam gönderirim, 8 tane boş alana füze de attırırım. Savaş gerekçesi yaratırım" demişti.

Esad değil ama AKP Suriye konusunda ABD'nin kırmızı çizgilerini defalarca aştı. ABD de AKP'ye uyarı mahiyetinde defalarca mesaj verdi. Bu mesajların en ciddi olanı, Ağustos 2012'de Obama ve Erdoğan arasında geçen telefon konuşması sırasında Obama'nın verdiği pozla duyuruldu. Hatırlayınız, Obama ve Erdoğan Suriye konusunda telefonda görüşürken Obama'nın beyzbol sopasıyla verdiği poz ajanslarca hemen servis edilmişti. Diplomaside bunun anlamı açıktı. Obama Erdoğan'a "Suriye konusunda böyle devam edersen sopayı yersin!" mesajı vermişti. Aslında bu açık mesajdan önce, cemaat kanalıyla Suriye'de provokasyon peşinde koşan Hakan Fidan'ın cemaat aracılığıyla ifadeye çağırılması örtülü mesajdı; AKP bunu anlamayınca Obama eline sopayı aldı ve sopayı aba altından değil, doğrudan gösterdi!

Gezi süreciyle ciddi şekilde sarsılan ve paranoyaklaşan, ABD'nin ve uluslararası sermayenin sempatisini yitiren ve en önemli müttefiki olan Gülen Cemaati'yle kanlı bıçaklı olan AKP'nin giderek izole olduğu bu süreçte şimdi de iç çekişmeler öne çıkıyor.

Uluslararası ilişkilerde son derece anlamlı bir söz vardır: “iç politika ve dış politika arasındaki ayrım suya çekilen çizgi gibidir.” Yani, dış politikada çamura batıp bunun içeride yansıma yaratmadığı hiçbir süreç göremezsiniz tarihte. Elbette AKP’nin maceracı Suriye politikasının da içeride yansıması olacaktı. Bu kaçınılmazdı! Sözünü ettiğimiz içerideki bu yansıma, Türkiye tarihinin en kitlesel isyanlarından biri olan Gezi isyanıyla ortaya çıktı. AKP’nin maceracı dış politikasının Reyhanlı saldırısına evrilmesi büyük tepki doğurmasını ve Reyhanlı protestolarından Gezi’ye uzanan süreci düşündüğümüzde AKP’nin Suriye politikasının yaşadığı yenilginin Gezi’nin ortaya çıkışını kolaylaştırdığını rahatlıkla söyleyebiliriz.

Gezi süreci AKP’yi derinden sarsarken “sadık dostu” cemaatle de aradaki makas giderek açılmaya başladı. Cemaatin tahayyül ettiği Türkiye resminden giderek uzaklaşan AKP’nin Fethullah Gülen hareketiyle, Fidan’ın ifadeye çağırılması sürecinde aralarına giren kara kedi 17-25 Aralık süreciyle kanlı bıçaklı düşmanlığa evrildi.

Evvela şunu söyleyelim: Pensilvanya’dan ABD’nin icazetlerini yerine getiren Fethullah Gülen’in ABD’yle örtüşen çıkarları bu düşmanlığı körükledi. Ayrıca, altını çizerek söylemek gerekir ki bu süreç bazı AKP’li kalemşörlerin iddia ettiği gibi AKP’yi azılı ABD düşmanı da yapmadı. Örneğin eğitimci konusunda beraber hareket eden ABD ve AKP, Kırşehir’deki üslerde “ılımlı” muhalifleri “kardeşçe” eğitiyorlar; ancak bir gerçek var ki ABD, AKP’yi artık istemiyor; hatta cemaat eliyle AKP’nin gitmesini sağlamak için elinden geleni yaptı; lakin

bu süreçlerden sonra AKP kalırsa, beraber hareket etmeye de razı görünüyor.

Yalnızlaşan AKP’de İç Çatlaklar

Yazının girizgahında AKP’nin ABD, AB, uluslararası sermaye ve TÜSİAD gibi aktörlerin desteğiyle geldiğini söylemiştik. Erdoğan AKP’si bugün bu aktörlerin tamamıyla düşman oldu. Tayyip Erdoğan bugün itibarıyla AB’ye “haddini bildirme” derdinde; TÜSİAD’ı azarlamaktan geri durmuyor; ekonomiye sürekli müdahale ederek uluslararası sermayeyi ürkütüyor (cemaat ve ABD’yle arasının açılmasına zaten değinmiştik).

Gezi süreciyle ciddi şekilde sarsılan ve paranoyaklaşan, ABD’nin ve uluslararası sermayenin sempatisini yitiren ve en önemli müttefiki olan Gülen Cemaati’yle kanlı bıçaklı olan AKP’nin giderek izole olduğu bu süreçte şimdi de iç çekişmeler öne çıkıyor.

Bülent Arınç’ın “önceden bize oy vermeyenler de bize sempatiyle bakardı; şimdi bizden nefret ediyorlar” söyleminin ardından izleme heyetiyle ilgili yaptığı açıklamalar ve Erdoğan’ın “ben konu mankeni değilim!” cevabı, ardından da Melih Gökçek’in Arınç’a yönelik yaptığı çok sert açıklamalarla tansiyon iyice yükseldi. Son olarak Bülent Arınç’ın “Gökçek’le ilgili belgeleri 8 Haziran’da açıklayacağım” çıkışı taraflar arasındaki gerilimi tavan yaptırdı.

Hiç kuşkusuz, AKP’nin kurucu kadrolarında yer alan, yaşça Erdoğan’dan büyük olan Arınç’ın AKP’nin gittiği yoldan hiç memnun olmadığını açıkça ifade etmesi çatlağı büyüttü; ancak Erdoğan “kontrolü kaybeder

mi?” sorusuna doğrudan “evet” yanıtını vermek pek gerçekçi olmaz. Bunu zaman gösterecek; ancak bir gerçek var ki, AKP deyim yerindeyse “a-sosyalleşmeye” devam ediyor. Önemli ittifak unsurlarını kaybeden AKP, “Erdoğan’ın partisi” sıfatıyla giderek özdeşleşiyor ve Gezi ile Kobane olaylarında kontrolü kaybetmiş olması AKP’yi iyice paranoyaklaştırıyor. Zira Erdoğan artık en yakınındakilere bile güvenmiyor. İç güvenlik paketiyle halkı tehdit ederek sarayında rahatla oturabileceğini zannediyor; ancak yanılıyor!

Seçimler Çok Şeye Gebe!

Önümüzde seçimler var. Yalnızlaşan AKP’nin oy oranlarının düştüğünü ilan eden anket firmaları azımsanamayacak sayıda; ancak AKP büyük ihtimalle tek parti olarak tekrar iktidara gelecek; lakin hedeflediği oy oranına ulaşır mı, orası muamma. Eğer ulaşamazsa Erdoğan’ın hayalini kurduğu başkanlık sistemi de hayal olacak. Bu durum AKP’deki çatlağın büyümesine neden olabilir. Başkanlık sistemi için tüm ülkeyi ateşe atabilecek tıynetle olan Erdoğan, daha önceki seçim süreçlerinde sıkça başvurduğu “kutuplaştırıcı söylemleri” şimdiden kullanmaya başladı.

Tayyip’in başkanlık sistemi hedefi önündeki en büyük potansiyel engeli HDP oluşturuyor. Zira HDP’nin barajı geçmesi durumunda Erdoğan’ın başkanlık hedefi büyük ölçüde HDP’nin tavrına bağlı olacaktır. Çünkü HDP’nin barajı geçmesi durumunda başkanlık sistemini referanduma götürmek için gereken 330 milletvekili sayısına AKP’nin ulaşması pek olası değil. (Başkanlık için en az 330 milletvekilininin oyu gerekiyor. Bu sayı referanduma götürüyor. Referanduma gitmeden sadece TBMM’de gerekli oy sayısı 367. Başkanlık veya anayasa değişikliği için 330 - 366 oy çıkarsa referanduma gidiliyor.)

Sonuç

Sonuç olarak AKP yalnızlaşıyor ve iç çatlağı büyüyor; ancak süreci evrimsel bakış açısıyla takip edip seyirci kalırsak ses kayıtlarının ortaya atıldığı günlerde olduğu gibi AKP’nin gittiğini ancak rüyamızda görürüz! Ya da gitse bile başımıza Mısır’daki gibi “başka bir AKP” çöklenir. Bu yüzden önümüzdeki süreçte toplumsal muhalefeti örgütlemek, enerjik olmak hayati öneme haiz olacaktır.

Önümüzde seçimler var. Yalnızlaşan AKP’nin oy oranlarının düştüğünü ilan eden anket firmaları azımsanamayacak sayıda; ancak AKP büyük ihtimalle tek parti olarak tekrar iktidara gelecek; lakin hedeflediği oy oranına ulaşır mı, orası muamma. Eğer ulaşamazsa Erdoğan’ın hayalini kurduğu başkanlık sistemi de hayal olacak. Bu durum AKP’deki çatlağın büyümesine neden olabilir. Başkanlık sistemi için tüm ülkeyi ateşe atabilecek tıynetle olan Erdoğan, daha önceki seçim süreçlerinde sıkça başvurduğu “kutuplaştırıcı söylemleri” şimdiden kullanmaya başladı.

Suriye ve Irak'ta sürmekte olan iç savaşlar, sınıf merkezli ya da emperyalist düşmana karşı girilen devrimci mücadeleler değiller. Maalesef, günümüzdeki iç savaşlar, emperyalist güçlerin etnik ve mezhepsel düşmanlıklar üzerinden daha küçük güçleri savaştırarak yönettiği vekalet savaşları olarak şekilleniyor.

Suriye'de ve Irak'ta devam eden iç savaşların askeri-politik cephesinden bir takım gözlemler yapmak ve buradan günümüz iç savaşları hakkında bazı sonuçlar çıkarmak devrimci proletarya açısından faydalı olacaktır. Bunu geçmişteki iç savaşlarla karşılaştırarak da yapabiliriz.

Ekim Devrimi'nden sonra başlayan Kızıl-Beyaz savaşı ya da İspanya ve Yunanistan iç savaşları örneği akla ilk gelenler. Diğer taraftan okurun hemen fark edebileceği gibi bu savaşlarla günümüzde komşu ülkelerde süren iç savaşlar arasında konumuz gereği çok temel bir farklılık bulunuyor: Suriye ve Irak'ta sürmekte olan iç savaşlar, sınıf merkezli ya da emperyalist düşmana karşı girilen devrimci mücadeleler değiller. Maalesef, günümüzdeki iç savaşlar, emperyalist güçlerin etnik ve mezhepsel düşmanlıklar üzerinden daha küçük güçleri savaştırarak yönettiği **vekalet savaşları** olarak şekilleniyor. Peki bu temel farklılık, iç savaşları askeri-politik bakış açısıyla incelememizi ve bazı sonuçlara ulaşma çabamızı geçersiz kılar mı? Kılmaz. Zira her ne kadar iç savaşların temel motivasyonları çok farklı olsa da neticede savaş, savaştır ve savaşların askeri-teknik boyutları belirli bir zaman dilimi için genel-evrensel bir geçerliliğe sahiptir. Yine iç savaşların doğası gereği farklı saiklerden kaynaklansa da birbirine benzeyen politik, ekonomik ve psikolojik yönleri vardır.

Örgüt Faktörü

İç savaşlarda taraf olan parti ve askeri yapılanmaların gücü, belirleyici bir faktör olarak öne çıkıyor. **PYD, Hizbullah, El Nusra** gibi savaşçı örgütlerin her biri gücünü belirli bir cemaatten alsa da örgütlerin devamlılığı, askeri kapasitesi ve ideolojik alt yapısı, bu örgütlerin

kendi doğal potansiyellerinin ötesinde bir etkiye sahip olmasını sağlıyor. PYD, IŞİD'e Rojava genelinde ağır darbeler vurarak iç savaşın gidişatına önemli ölçüde etki yaptı; Hizbullah, görece daha küçük ölçekteki bir Şii nüfusa yaslansa da askeri kapasitesiyle Suriye'deki dengeleri baştan aşağı değiştirdi; Nusra ve diğer Selefi şebekeler de geriden gelerek iç savaş sahasının başat aktörü konumuna yükseldiler. Dikkat edecek olursanız bu örgütlerin uzun zorlu yıllara dayanan devamlılıkları, kendi cemaatlerinden oluşan tabanlarına aynı zamanda ideolojik açıdan da nüfuz edebilme becerileri ve güçlü askeri kapasiteleri bulunuyor. Tersten bakacak olursak Irak ve Suriye'de sayıları milyonları bulan Hristiyanlar, örgütsüz durumdalar ve cihatçılar eliyle etnik temizliğe maruz kalıyorlar, bölgedeki nüfusları her geçen yıl yok oluyor. Ezidiler de aynı kaderi paylaştılar. Irak'ta mezhepsel temelde bölünmüş durumdaki Türkmenler de etkin bir örgütsel yapıyı tarihsel olarak ortaya koyamadılar. İç savaşların galibi ancak örgütlü olanlardır.

Askeri Teknik

Suriye ve Irak'taki iç savaşlar, kağıt üzerindeki teknik ve mühimmat üstünlüğünün sonucu belirleyen esas faktör olmadığını kanıtladı. Koca Musul'u Irak ordusu tek bir kurşun atmadan IŞİD'e teslim etti. Irak ordusundaki çok etkili Amerikan silahları da böylece IŞİD'in eline geçmiş oldu. Musul merkez bankasındaki paralar ve tonlarca altın da IŞİD'in mali gücüne güç kattı. Yani çoğu iç savaşta olduğu gibi düzensiz birliklerin kaynakları, düzenli ordu birliklerinden ele geçirilenlerden oluştu. Suriye'de İslamcıların elinde ordudan ele geçirilen bir sürü **T-55** tankında olduğu gibi. Suriye ordusu, hava kuvvetleriyle, füzeleriyle, güçlü-uzun menzilli topları ve roketleriyle,

İç savaşlarda taraf olan parti ve askeri yapılanmaların gücü, belirleyici bir faktör olarak öne çıkıyor. PYD, Hizbullah, El Nusra gibi savaşçı örgütlerin her biri gücünü belirli bir cemaatten alsa da örgütlerin devamlılığı, askeri kapasitesi ve ideolojik alt yapısı, bu örgütlerin kendi doğal potansiyellerinin ötesinde bir etkiye sahip olmasını sağlıyor. Dikkat edecek olursanız bu örgütlerin uzun zorlu yıllara dayanan devamlılıkları, kendi cemaatlerinden oluşan tabanlarına aynı zamanda ideolojik açıdan da nüfuz edebilme becerileri ve güçlü askeri kapasiteleri bulunuyor. Tersten bakacak olursak Irak ve Suriye’de sayıları milyonları bulan Hristiyanlar, örgütsüz durumdalar ve cihatçılar eliyle etnik temizliğe maruz kalıyorlar. İç savaşların galibi ancak örgütlü olanlardır.

ayrıca eğitilmiş askeri kadrolarıyla bariz bir ateş üstünlüğüne sahip olduğu halde isyancılara karşı belirgin bir zafer elde edemedi. Bu konuda çok daha meşhur bir örnek Vietnam Savaşı idi. Vietnam’a bütün ağırlığı ile çökmeye çalışan ABD ordusu, **Vietkong** birlikleri karşısında başarı gösterememişti. Aradan geçen zaman içerisinde bu konuda çok da fazla değişen bir şey olmadığı görülüyor: Ateş üstünlüğü, savaşların sonucunu belirleyen esas etken değildir.

İç savaşta kullanılan tekniklere bakarsak Irak ve Suriye’deki merkezi hükümetlerin elindeki hava kuvvetlerinin belirli bir fark yarattığını gözlemledik. Gerçekten de özellikle Sovyet döneminde kalma teknolojileri ile Suriye hava kuvvetlerinin bu kadar etkin bir performans sergileyeceği beklenmiyordu. Ne var ki yine de iki ülkede de hava kuvvetleri sadece bir faktör olabildiler. Füzeler ve diğer ağır silahlar da yine aynı şekilde esas belirleyici faktör olmadı. Tarafların insan kaynağı ve savaş motivasyonunun yerini hiçbir şeyin tutmadığı görüldü.

Örneğin eğer Suriye ordusu sadece ÖSO ile savaşıyorsa iç savaş ya bitmiş olurdu ya da sonlanmaya yakın bir aşamaya gelirdi. Zira ÖSO’nun savaş azmi cihatçılar kadar güçlü olmadığı için Suriye’nin yerlisi militanlar, başarı umutlarının tükendiği anlardan itibaren yönetimle uzlaşma yoluna gideceklerdi. Yine de ÖSO’ya bağlı birlikler, sıkışıp kaldıkları kimi yerlerde uzlaşma ve karşı tarafa geçme tercihini kullandılar, ama çoğu bölgede cihatçıların hissedilen ağırlığı bunun yaygınlaşan bir eğilim olmasını engelliyor.

Propaganda Savaşı

İç savaşın en önemli cephelerinden birisi de propaganda alanında yaşandı. Bir tarafta ÖSO üzerinden yayılan **“Suriye Devrimi” masalları** vardı. Buna göre Suriye halkının Alevi azınlık dışındaki tamamı, kanlı diktatör Esad’ı devirmek için ayağa kalkmıştı. Kanlı diktatörse isyan eden halkı katlediyor, kimyasal silah bile kullanıyordu. ABD öncülüğündeki NATO kuvvetleri tıpkı Libya’da olduğu gibi müdahalede bulunmalıydı. Zaman ilerledikçe **“Nusayri ordusunun Sünni halkı katlettiği”** şeklindeki **mezhepçi söylem**, bu propaganda cephesinin en büyük kozu haline geldi. Zaten zamanla Ortadoğu tam bir mezhep savaşı bunalımına sürüklenecekti. Bu yaygın kampanyaya, çeşitli biçimlerde, Batı’nın emperyalist basını, Körfez gericiliği, Suriye’deki isyancılar, cihatçı örgütler ve emperyalist Batı’nın **“faydalı ahmak” solcuları** dahil oldular. Esad rejimi ise propaganda savaşında ilk olarak Esad yanlısı büyük karşı gösteriler organize etti. Buna göre halkın çoğunluğu rejimi destekliyordu. Suriye’nin meşru devlet başkanına karşı yapılmak istenen emperyalist Batı’nın organize ettiği bir darbeydi. Silahı ilk kullanıp iç savaşı başlatanlar ABD, Türkiye ve Arap gericilerinin kışkırttığı aşırı dinci terör örgütleriydi. Üstelik bu terör gruplarının üyelerinin çoğunluğu Suriyeli bile değildi, yabancıydı. Esad rejimi, ılımlı isyancı diye bir şeyin olmadığını, isyancıların kontrolünün cihatçı El Kaide ve IŞİD gibi gruplarda olduğunu savunup durdu. Bu son iddia, zamanla

reddedilemez hale gelince Esad, propaganda savaşında durumu bir miktar dengeledi.

Suriye iç savaşında dikkat çekici bir diğer nokta da sosyal medyanın propaganda savaşındaki gücüyü. Sosyal medyanın bu kadar önem kazandığı bir savaş daha önce görülmemişti. Milis grupları ve askerler, cep telefonlarından çektikleri görüntülerle sosyal medyadan anlık paylaşımlarla kamuoyu oluşturdular, zafer naraları atarak destekçilerine moral verdiler. Emperyalist odaklar, platolar kurup düzmece savaş sahneleri çektiler. Böylece örneğin kahraman bir çocuğun sniper ateşi altında bir kızı nasıl çekip kurtardığını bütün dünyaya gerçekmiş gibi on binlerce kez izlettiler.

Kobane Savaşı

Kobane’de iç savaşın en etkin örgütlerinden ikisi karşı karşıya geldi. **IŞİD** sahip olduğu ateş gücüyle topyekün yüklenerek PYD’yi Kobane’de silmek ve Türkiye sınırındaki topraklarını birleştirmek istemişti. Böylelikle hem Türkiye sınırını büyük ölçüde denetim altına alacak hem de kendi bölgeleri arasındaki ikmal yollarını büyük ölçüde kısaltacaktı. AKP yönetimi, IŞİD’in kazanmasını istediğini saklamak için fazla çaba göstermemişti. Böylelikle bir yandan PKK ile müzakerelerde AKP’nin eli güçlenecekti, diğer yandan da RTE İslamcı duygudaşlığı ile kendisini zafer kazanmış hissedecekti. Ne var ki yine de AKP iktidarı, Türkiye Kürdistanından Kobane’ye destek vermek için akan Kürt gençlerine engel olamadı. Kürt hareketinin yakıcı gücü, Kobane’de kendisini gösterdi. Kobane protestolarında 40’tan fazla insan yaşamını yitirecekti. Neticede Kobane direnişinin yarattığı uluslararası kamuoyunun ve içerideki Kürt hareketinin baskılarından kaynaklı olarak PYD’de de Türkiye sınırını etkin bir şekilde kullandı, peşmerge birlikleri Türkiye topraklarından Kobane’ye girdi ve Türkiye ile yakın ilişkileri olan bazı ÖSO birlikleri, Kobane’de PYD ile beraber savaştı.

Başlangıçta ateş gücü zayıf olan PYD, IŞİD taarruzuna hazırlıksız yakalandı ve Kobane kırsalında hızlı bir şekilde yenilgiye uğrayarak Kobane şehir merkezine çekildi. Şehir savaşı, açık alandaki savaşlardan bambaşka dinamiklere sahiptir. Saldırgan taraf ağır bir bedel ödemeyi göze almalıdır. IŞİD, Kobane’de bu ağır bedeli fazlasıyla ödedi. O zamana kadar yenilmez gibi görünen birlikleri, ağır bir yenilgiye uğradı. Tabi ki Kobane Savaşı’nda **NATO bombardımanının** rolü yadsınmaz. Bu noktada ABD öncülüğündeki koalisyonun hava saldırılarının çok büyük fark yarattığını belirtelim. Sahadaki PYD birlikleri ile NATO koordinasyonu, çok etkin bir şekilde gerçekleşti. Ama NATO bombardımanı olmasaydı da PYD birlikleri, Kobane’de IŞİD’e geçit vermeyecekti. Belki savaş daha zor ve daha uzun olacaktı, PYD kayıpları daha da çok artacaktı. Ama PYD’nin savaş motivasyonu yüksek, zengin insan kaynağına dayanan askeri kapasitesi, şehir savaşında IŞİD’e galebe çalacaktı.

Gücin ana ekseninin ülkenin can damarları olan Şam, Hama, Humus ekseninden Alevilerin çoğunlukta olduğu sahile kaydırılması, bir strateji hamlesiydi. Ne var ki bu hamle Kürt bölgeleri ile sınırlı kaldı ve mantıksal sonuçlarına kadar götürülmedi. Stratejik önemi kalmamış, kuşatılmış ve izole yerlerdeki bir çok askeri birlik ile kışlalar tahliye edilmedi. Savaşacak insan kitliğinin yaşandığı bir ortamda hem buralardaki askerler, er ya da geç, cihatçılar tarafından öldürüldü; hem de moraller ciddi olarak bozuldu.

Şehir Savaşı

İnatçı direnişçiler, ellerinde tutmaya çalıştıkları kent merkezlerini kendilerinden güçlü olan düşmana karşı uzun süre savunup düşmana ağır kayıplar verdirebilirler. Kayıpsız ilerlemeyi imkansız hale getiren keskin nişancılar, bubi tuzakları, mayınlar saldırgan tarafı durdururken betonarme binalarla dolu olan kentsel alanlar da yüksek ateş gücüne karşı koruyucu kalkan görevi görür. Bu ilk defa Suriye ordusunun isyancıların elinde tuttuğu kentleri ya da mahalleleri almaya çalıştığında ortaya çıktı. Hava saldırılarının dışında tanklarla yapılan saldırılar da pek sonuç getirmedi. Hâlâ daha Şam'ın Doğu Guta gibi gölgelerinde kuşatılmış halde olan silahlı gruplar, Suriye ordusuna direniyorlar. Çok büyük insan kayıplarından çekinen ordu birlikleri de kuşatmayı zamana yaymayı, bu sürede yıpratma taktiğini kullanıp çemberdekilerin mühimmat, yiyecek ve ilaç sıkıntısı yaşamasını, yerel halkın isyancılarla karşı karşıya gelmesini ve bu şekilde de pazarlık yoluyla bölgenin temizlenmesini planlıyor. Örneğin isyanın başkenti diye adlandırılan Humus'un isyancılardan temizlenmesi bu şekilde gerçekleşmişti. Ne var ki çemberdekiler de bir çok yerde **tüneller** yoluyla kuşatmayı propoetkisiz kılmayı başarabiliyorlar. Tüneller ayrıca ordu birliklerinin bulunduğu binaların altlarına tahrip yüksek gücü bombalar yerleştirerek etkili saldırılar düzenlemek için de kullanılıyor. Tüneller, savaşlarda hep kullanılagelmıştır, ama tünelleri bu etkinlikle

kullanmayı Suriyeli isyancılara **Hamas** öğretmişti. Hamas'a hızlı tünel kazma tekniğini aktaran ise İsrail'e karşı Hamas'a yardım etmek isteyen Hizbullah'tı. Yani, bir anlamda Hizbullah'ın silahı ters tepmiş oldu. Suriye ordusunun tünellere karşı geliştirdiği önlem ise helikopterlerden atılan **varil bombaları**ydı. Tahrip gücü yüksek bu bombalar, düştüğü yerin altını üstüne getirdiği için tünelleri çökertmekte etkili oldu. Diğer taraftan basit ama etkili bu yöntem, sivil yerleşim yerlerinde büyük tahribatlar yarattığından propaganda savaşında isyancılara bolca malzeme vermiştir. Suriye ordusu dışında Hizbullah (Kusayr), IŞİD (Kobane), Nusra (Şii ilçeler Zehra ve Nubl), Irak ordusu (Tikrit) da direnen düşman karşısında kentsel alanları ele geçirmenin ne kadar zor olduğunu yaşayarak görmüşlerdir.

ABD Koalisyonu

ABD öncülüğündeki koalisyon, IŞİD kontrolden çıkma eğilimi gösterdiğinde savaşa müdahil oldu. Zira Bağdat ve **Erbil**, IŞİD'in hedefi kapsamına girmişti. Ne var ki hiçbir savaş, sadece hava kuvvetleri ile kazanılmaz. Kaldı ki ABD'nin IŞİD'i haritadan silmek gibi bir derdi de yok. Unutmamak gerekir ki IŞİD'in varlığı ABD'nin askeri ve politik müdahalelerinin daha önce tahayyül edilemez noktalara ulaşmasını sağladı. Peki hava bombardımanının etkisi ne ölçüde oldu?

ABD öncülüğündeki koalisyonun savaş uçakları, Suriye hava kuvvetlerinden çok daha etkili bir şekilde IŞİD mevzilerini, tanklarını,

zırhlı araçlarını, topçu bataryalarını, hareket halindeki motorlu taşıtlarını ve gruplar haline öbikleşen hedeflerini vurdu. Kimi lider düzeydeki militanlar havadan avlandı. Bunda IŞİD'in hareketlerinin anbean uydudan takip edilmesi, drone'lar, yüksek dinleme ve diğer üst düzey haber alma tekniklerinin rolü büyük. Bu sayede savaş uçakları hedeflere nokta atışı yapabildiler. Nitekim Libya'ya yapılan müdahalede asıl fark yaratan gücün ABD bombardımanı olduğunu, Fransa ve İngiliz bombardımanının sıradan kaldığını hatırlatalım.

İdlip ile Zehra-Nubl'un Farkı

İdlip, Mart sonu itibariyle El Nusra'nın öncülüğünü yaptığı cihatçı şebekenin eline geçti. 200 bin civarında insanın yaşadığı bölgesel başkent, bir kaç günlük süren güçlü saldırılara dayanamadı. Çoğunlukla Şii halkın yaşadığı Zehra ve Nubl ise, Halep'in batısında kuşatılmış iki küçük ilçe. El Nusra ve ortakları, dört taraftan çevrili bu beldelere de tüm güçleriyle, intihar saldırıları ve bombalı araçları ile saldırdılar. 2.5 yıllık kuşatma boyunca haftalar süren güçlü saldırı dalgalarına göğüs geren bu iki ilçe ile 3-4 günlük cihatçı saldırılarıyla çözümlenen İdlip arasındaki fark, aslında iç savaş anlamının anahtarı durumunda. Zehra ve Nubl'daki çoğunlukla Şii olan NDF savaşçıları ve onlara yardımcı olmak için bölgeye gelen Hizbullah gerillaları, ölümüne savaşırken İdlip'teki NDF birlikleri belli ki hayatlarını pek de riske atmak istemediler. Şehrin en azından birkaç mahallesinde bile

İç savaş kazanmanın yolu, önce merkeze yoğunlaşıp, buraları hallettikten sonra, adım adım çevreye doğru ilerlemekten geçiyor. Bunları başarmanın tek yolu da ülke içerisinde savaş motivasyonunun yükseltilmesi ve yeni taze birliklerin cepheye gönderilebilmesinden geçiyor. Mezhep dinamikleri tarafından köşeye sıkıştırılan Esad rejiminin kendi burjuva kalıplarının da sınırlarıyla yoksul ve bitkin durumdaki Suriye halkında bir heyecan ve inanç yaratması, pek mümkün değil. Böyle olunca rejim, başta Aleviler olmak üzere cihatçıların yaşam şansı tanımayacağı azınlıklara ve Hizbullah'a bel bağlamak zorunda kalıyor.

tutunabilmek askeri ve psikolojik açıdan çok büyük farklar yaratacakken kent cihatçılarına terk edildi.

Suriye Ordusunun Strateji Hataları

İç savaş şiddetlendiğinde Suriye ordusunun çok geniş bir coğrafyada farklı farklı düşmanlarla savaşamayacağı gözüküyordu. Bu yüzden ordu Kürt illerinden büyük oranda çekildi ve çekilmediği bölgelerdeki Arap nüfusuna ev sahipliği yapan Haseke, Kamışlı gibi yerlerde de PYD ile bölge ve yetki dağılımı yaptı. Gücün ana ekseninin ülkenin can damarları olan Şam, Hama, Humus ekseninden Alevilerin çoğunlukta olduğu sahile kaydırılması, bir strateji hamlesiydi. Ne var ki bu hamle Kürt bölgeleri ile sınırlı kaldı ve mantıksal sonuçlarına kadar götürülmedi. Stratejik önemi kalmamış, kuşatılmış ve izole yerlerdeki bir çok askeri birlik ile kışlalar tahliye edilmedi. Savaşacak insan kıtlığının yaşandığı bir ortamda hem

buralardaki askerler, er ya da geç, cihatçıları tarafından öldürüldü; hem de moraller ciddi olarak bozuldu. Örneğin mevcut iç savaş dengesinde Suriye ordusu için stratejik önemini çoktan yitirmiş olan Deyr-Zor'da, en iyi komutanlar yıllardır başarılı bir direniş ortaya koyuyorlar. Ama çok daha stratejik İdlip şehri, savunacak asker olmadığı için, hem de göz göre göre kaybediliyor, Halep kuşatması tamamlanamıyor vs. İç savaş kazanmanın yolu, önce merkeze yoğunlaşıp, buraları hallettikten sonra, adım adım çevreye doğru ilerlemekten geçiyor. Bunları başarmanın tek yolu da ülke içerisinde savaş motivasyonunun yükseltilmesi ve yeni taze birliklerin cepheye gönderilebilmesinden geçiyor. Mezhep dinamikleri tarafından köşeye sıkıştırılan Esad rejiminin kendi burjuva kalıplarının da sınırlarıyla yoksul ve bitkin durumdaki Suriye halkında bir heyecan ve inanç yaratması, pek mümkün değil. Böyle olunca rejim, başta Aleviler olmak üzere cihatçıların yaşam şansı tanımayacağı

azınlıklara ve Hizbullah'a bel bağlamak zorunda kalıyor.

İç Savaşlarda Motivasyon Faktörü

İç savaşın en belirleyici faktörlerinden biri, (belki de en önemlisi) savaşan tarafların moral-motivasyondur, yani savaş azmidir. ÖSO gibi grupların Suriye'de çabuk parlayıp çabuk sönmelerini belirleyen nedenlerin başında bu gruplarda yaşanan moral motivasyon eksikliği gelmiştir. ÖSO gibi "ılımlı" grupların içerisinde yer alan ve çoğunlukla Suriyeli olan savaşçılar, Suriye iç savaşının kangrenleştiğini ve kangrenleştikçe Suriye'den geriye çok az şeyin kaldığını idrak ettiler. Ayrıca radikal unsurlar, psikopatça kafa kesiyor ve vekalet savaşı uzuyordu. Bu grupların içerisindeki savaşçılar, savaş anlamsız bulmaya başladılar. Zira savaş uzadıkça yaşadıkları yerden geriye pek bir şey kalmıyordu. ÖSO'nun militanları, iç savaş uzadıkça karamsarlığa kapıldı,

suça yöneldi ve daha ideolojik ve kökten mezhepçi olan Selefi örgütlere yenilerek erimeye yüz tuttular. Bunların bir kısmı El Nusra ya da IŞİD gibi daha güçlü örgütlere katılırken bir kısmı da Suriye ordusu saflarına geçtiler. ÖSO'nun arkasındaki uluslararası para ve silah akışı da bu örgütleri ayakta tutmaya yetmedi. Oysa Selefi soykırımcı şebekeler çok daha ideolojikler, militan alt yapısı çok daha fazla yabancı cihatçılardan oluşuyor ve cihatçı örgütlerin Irak, Afganistan, Libya, Yemen gibi ülkelerdeki deneyimlerine yaslanıyorlar. Cihatçı örgütler, Türkiye, Ürdün gibi Suriye'ye komşu ülkelerin isyancılara sunduğu ve çok kritik olan imkanlardan da derli toplu olmalarıyla fazlasıyla istifade etmeyi bildiler. İslam'ın cennet vaatleriyle savaşa değil, "cihada" giden militanların motivasyonu çoğunlukla azalmıyor, aksine artıyordu. Neticede ideolojik referanslı, motivasyonlu, yetkin savaşçılar olan IŞİD, El Nusra ve diğer Selefi örgütler sahada üstünlük kurdular.

Suriye ordusu, iç savaşta büyük fırlarlar ve saf değiştirmelerle karşı karşıya kaldı. Örneğin Rakka gibi bir eyalet merkezi, savaştan isyancılara teslim edildi. Eratın çoğunluğunu Sünni askerlerin ve zorunlu askerlik uygulaması ile orduda olan gençlerin oluşturduğu Suriye ordusu, iç savaşta çoğu durumda belirleyici olmaktan çıktı. Bu kesimde mezhep ayrışmasının da etkisiyle savaş motivasyonu pek yüksek değil. Diğer taraftan Esad rejimi çözümü gönüllülerden oluşan yerel savunma birliklerini (NDF) kurmakta buldu. Önemli bir kısmı Aleviler ve diğer azınlıklardan oluşan bu gönüllüler, kendi bölgelerini savunmakta ve düşmana kayıplar verdirmekte çok daha başarılı oldular.

Para, İkmal Yolları, Organizasyon, Sınırlar, Dış Yardım

Savaş azminin önemini vurguladık. Bunu pratikte en başarılı biçimde gösteren örgütler, PYD ve Hizbullah ile IŞİD ve El Nusra gibi fanatik dinci yapılanmalar oldu. Diğer taraftan savaşıma azmi dışında para, ikmal yolları, organizasyon becerileri, sınırların kontrolü ve dış yardımlar da iç savaşın kaderini belirliyor. Suriye devleti, İran ve (diplomatik açılardan da olsa) Rusya'nın desteği ile ekonomisini ayakta tutmayı bildi. Maaşlar ödeniyor, çöpler toplanıyor, hayat akışını devlet sistematğinde sürdürüyor. Suriye ordusu ülkenin can damarı olan Dera, Şam, Hama, Humus, sahil bölgesi ile zor da olsa Halep'e olan ikmal yollarını kontrol ediyor. Sınırlar ise Türkiye ve Ürdün'den doğru isyancıların kalesi olmuş durumda. Kritik Lübnan sınırı Hizbullah sayesinde büyük ölçüde kontrol altına alınmış durumda. Irak sınırının büyük bölümü ise IŞİD toprakları olarak anlamını çoktan yitirdi.

Lübnan, İspanya, Devrim Rusyası Örnekleri

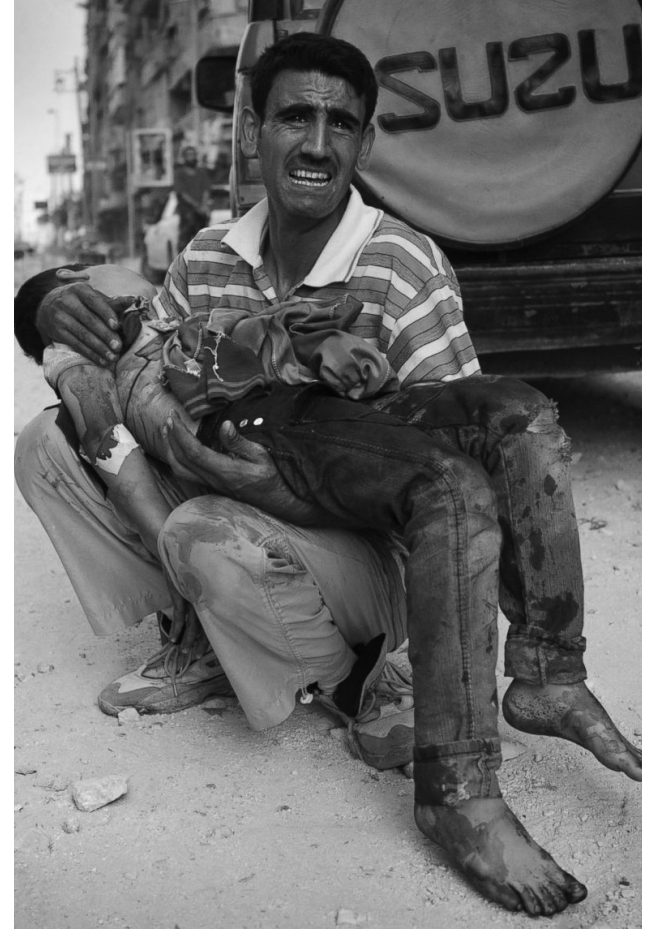
Lübnan iç savaşının keskin dini ve mezhep uçlarından savaşa katılan aktörler, 15 sene boyunca savaşıma azmini korumuştur. İspanya iç savaşında Stalinizmin ihaneti sonucu, moral motivasyon çökmüş, dengeleri değiştirecek olan işçi-köylü radikalizmi durdurulmuş, gerçek anti-faşistler tasfiye edilmiş ve stratejik-taktik hatalarla İspanya, faşizme teslim edilmişti.

Belki de motivasyonun belirleyiciliğinin bizim için en önemli olduğu tarihi süreç Sovyetler Birliği İç Savaşı'dır. Troçki önderliğindeki **Kızıl Ordu**, Beyazlar'a karşı verdiği mücadelede ülkenin ana arterlerini kendisine dayanak yapmış ve milyonlarca emekçiyi bünyesine katabilmiştir. Kızıl Ordu, müthiş örgütçü liderliği, iç savaşta emekçileri yanına çekebilmesi, stratejik-taktik üstünlüğü ve düşmanın sertliğine sertlikle cevap vermesi sayesinde zafere ulaşmıştı. İşin sırrı Kızıl Ordu'nun yoksul işçi ve köylülerin ordusu olmasında yatıyordu. Biriken sınıf öfkesinin ölüm kaygısının önüne geçmesi, devrimci iktidarın samimiyeti ve ölümüne kararlı oluşu başarının anahtarı oldu. Kızıl Ordu savaşçıları, milyon kayıp verse de savaş azmini hep yüksek tutmayı bu motivasyon sayesinde başardı. Motivasyonun yanı sıra, Kızıl Ordu'yu başarılı kılan nedenlerin belki de en öne çıkanı, savaş stratejilerinin günün şartlarına ve ihtiyaçlarına göre uyarlanması oldu. Hem Ekim Devrimi sürecinde hem de iç savaş koşullarında basmakalıp stratejilerin değil, koşulların gerektirdiği taktiklerin uygulanması elzemdi. Lenin'in bu doğrultuda 30 Eylül 1906'da söyledikleri son derece öğreticidir: "...Ama biz, pratik yaşamın doğurduğu yeni mücadele biçimlerinin doğru bir teorik değerlendirilmesine ulaşmada elden geldiğince yardımcı olmayı görev saymaktayız. Biz, yeni ve zor bir sorunun doğru olarak konmasında ve çözümüne doğru olarak yaklaşmada sınıf bilincine sahip işçileri engelleyen basmakalıp klişelerle ve önyargılarla durmaksızın savaşmayı görevimiz olarak görürüz."

Sonuç

Sadece Suriye iç savaşında 300 bin insan hayatını kaybetti; milyonlarca insan mülteci durumuna düştü. Peki neden? Bunca insan seçme şansı olmadığı etnik grupları ya da mezhepleri yüzünden öldürülüyor.

Yanı başımızda yaşanan bu katliamlara, iç savaşıma bizzat tanık oluyoruz. Bu yüzden iç savaşların doğasını anlamak, devrimci Marksistler açısından elzemdir. Elbette sadece anlamak yetmez; iç savaşları mezhepler temelinden alıp sınıflar temeline oturtmak, hayati öneme haiz görev olarak önümüzde duruyor. Bu görevi yerine getiremediğimiz sürece emperyalist barbarlığın kışkırttığı iç savaşlarda katliamlara seyirci kalmaya devam edeceğiz!

Sadece Suriye iç savaşında 300 bin insan hayatını kaybetti; milyonlarca insan mülteci durumuna düştü. Peki neden? Bunca insan seçme şansı olmadığı etnik grupları ya da mezhepleri yüzünden öldürülüyor. Yanı başımızda yaşanan bu katliamlara, iç savaşıma bizzat tanık oluyoruz. Bu yüzden iç savaşların doğasını anlamak, devrimci Marksistler açısından elzemdir. Elbette sadece anlamak yetmez; iç savaşları mezhepler temelinden alıp sınıflar temeline oturtmak, hayati öneme haiz görev olarak önümüzde duruyor. Bu görevi yerine getiremediğimiz sürece emperyalist barbarlığın kışkırttığı iç savaşlarda katliamlara seyirci kalmaya devam edeceğiz!

100. Yılında Ermeni Soykırımı

Derya Koca

Bundan 100 yıl önce Osmanlı Ermenileri geri dönüşü olmayan bir yolla yaşadıkları topraklardan koparıldı. Sadece Ermeniler değil, Rumlar, Asuriler, Süryaniler, Yahudiler, Kürtler ve daha niceleri sürülecek, katledilecek ya da en “iyi” ihtimalle asimile edilecekti. Peki neden? Bu büyük soykırım olmadan, tüm renkleriyle kardeşçe birarada yaşamak mümkün olamaz mıydı?

Soykırım, Kırım, Tehcir ve Göç Yüzyılı

19. ve 20. yüzyılı ardıllarından ayıran temel fark kapitalizmin ortaya çıkışıyla birlikte yeni bir devlet biçiminin belirmesidir: ulus devlet. Ulus devlet ise yeni bir icat olan ulusun egemen sınıfı için bir pazarın oluşturulmasından başka bir şey değildir. Bu devletlerin kurulma hikayesi, soykırım, kırım, göç gibi kavramları ortaya çıkarmıştır.

Osmanlı imparatorluğunun dağıldığı ve modern Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulduğu 20. yy da bu coğrafyada da bu dönemece girilmiştir. Osmanlıcılık, İslamcılık ve en sonunda Türkçülük temelinde imparatorluk “kurtarılmaya” çalışılmıştır. Osmanlı halkları tarafından büyük bir sevinçle karşılanan 1908 devriminden sonra iktidara gelen İttihatçılar ise kurtuluş rotası olarak bu dönemde Türkçü bir yönelime girmiştir. I Dünya Savaşı’na giren İttihatçılar, elde kalan

son toprakların ulusçu yeni kopuşlardan arındırmak üzere gayri-müslimleri bu topraklardan silmeye çalışacaklardı. 1915 yılında Ermenilere yönelik alınan “tehcir” kararı aslında bir soykırım fermanıydı. 1920’ler ve sonrasında projenin tamamlanmamış eksik parçalarını halleden ise düzenin yeni sahibi Kemalist kadrolar olacaktı. Demokrat Parti de 1950’lerde 6-7 Eylül Olayları’nı tezgahtar olarak projeyi sürdürmüş ve gayrimüslimlerin bu topraklarda sonlandırılması işi hemen hemen tamamlanmıştır.

Soykırımı basitçe kendinden menkul bir etnik çatışmanın alabileceği en ileri biçim olarak anlamak eksik olur. Çünkü İttihatçıların ve TC’nin üzerinde ortaklaştığı bu projenin arkasında bir Müslüman Türk burjuva sınıfı “yaratmak” vardır. Çünkü Osmanlı toplumunda toplumun girişimci, tüccar ve zengin kesimleri ezici bir çoğunlukla gayrimüslimlerdi yani Ermeniler, Yahudiler ve Rumlar. Gelişimi geç kalmış Türk ulusal burjuvazisinin yaratılması için hızlı bir çözüm gerekiyordu. Ayrıca bu azınlıklar, Birinci Dünya Savaşı’nın kötü sonlanması durumunda ayrılıp kendi devletlerini kurma yoluna gidebilirlerdi. Bulunan çözüm, Ermeni ve Rumları kitleler haline yok etmek ve/veya sürmek olacaktı. Halep valisinin Ticaret Nezareti’ne yolladığı rapora göre 1915’te ticaretin %80’i Hristiyanların elindeyken, şimdi %95’i Müslümanların elindeydi (1). Böylece Anadolu’da Hristiyan devletlerin ortaya çıkması tehlikesi, sonsuza kadar ortadan kalkacak hem de Hristiyanların ellerindeki zenginlik, bir gecede Müslüman ve Türk yeni zenginlerin ortaya çıkmasına yarayacaktı. İttihatçı Kara Kemal: “Avrupa’da hükümetler ya işçiye ya da burjuva tabakalarına dayanırlar. Güç anlarında güvenecekleri toplumsal desteğe sahiptirler. Biz hangi sınıfa dayanacağız?... Böyle güçlü bir sınıf Türkiye’de var mı? Bulunmadığına göre biz neden yaratmayalım?” diyerek hareketlerinin temel sorusunu bu çerçevede ifade etmiş oluyordu.

Talat Paşa’nın bizzat verdiği emirlerle ve Teşkilat-ı Mahsusa’nın eliyle işlenen kıyımların günümüzden geriye bakıldığında Ermeni komitacılarının intikam eylemlerine cevaben yapıldığı, asıl katliam yapanların Ermeniler olduğu ve zaten Ruslarla iş birliği yaparak işgale zemin oluşturmak istedikleri gibi iddialarla soykırım meşrulaştırılmaya çalışılsa da asıl motivasyonun bölünme korkusu ve para olduğu apaçık ortadadır. İttihatçılardan Cumhuriyete bu hedef birliği, dönemin Türkçülük politikalarında belirginleşir. Her iki kesim açısından Ermeniler ve Rumlar “dâhili ur”dur ve sökülüp atılması gerekmektedir.

Ermeni Soykırımı

Ermenilere yönelik temizlik operasyonunun ilk adımı Rumların teröre edilerek göç

ettirilmesi ile başladı. İzmir, Dikili, Bergama, Menemen civarında yoğunlaşan Rumların evleri, tarlaları, mahsulleri yakılarak üzerlerinde yaratılan terörle göçe zorlandı. 300 bin Rum ilk elden sürülmüş oldu. Balkan Savaşları’nın başlangıcından itibaren ise yaklaşık 600 bin Rum Anadolu’dan ya sürüldü ya da katledildi.

Dünya Savaşının başlaması ile birlikte felaketler peş peşe yaşanmaya başladı. Abdülhamit’e karşı İttihatçılarla birlikte mücadele eden Ermeniler, artık savaş koşullarında potansiyel iç mihraktı ve acilen temizlenmesi gerekiyordu. 1890’larda Zeytun ve Adana olaylarında başlayan Ermeni katliamları, savaş yıllarında bir soykırma dönüştü. Savaşta amele taburlarına alınan Hristiyanlar ilk felaketi yaşadı. Anadolu’nun bu felaket dolu yıllarını anlatan eser olan “Benden Selam Söyle Anadolu’ya”da Dido Sotiriyu savaş yıllarında Ermenilerin kıyımının ilk hamlesi olan amele taburlarını şöyle anlatıyor: “Türk hükümeti, Hristiyanlara katıyen güvenmiyor ve onlara ne silah ne de üniforma vermeden Amele Taburu denilen özel çalışma birliklerine yolluyordu. Bu özel birliklere ‘ölüm taburu’ demek daha doğru düşerdi.” (s. 67)

Ermeniler, Vilayet-i sitte denilen illerde çok büyük bir nüfusa sahipti. Çeşitli kaynakların ortaklaştığı konu Ermenilerin bu illerde daha çok Kürtler ve Türklerden oluşan Müslüman nüfusa yakın bir toplam teşekkül ettikleridir. Ermeniler aynı zamanda Osmanlı’daki Hristiyan azınlıkların en büyüğü ve en örgütlü olanı idi. 1880’lerden itibaren Taşnaksütyun ve Hınçak Partisi Ermeni halkının taleplerini dile getiren eylemler içinde idi. Rusya’nın Ortodoks Ermenilerin yaşadığı bölgede hak iddia ederek olası bir işgal girişime karşı Ermenilere yönelik büyük bir etnik temizlik planı devreye sokuldu.

Ermeni soykırımının başladığı tarih olan 24 Nisan 1915’te İstanbul’daki Ermeniler, Çankırı ve Ankara yakınlarına doğru göç ettirmek üzere sürgüne gönderildi. 27 Mayıs itibarıyla de bu uygulama ülke çapında bir operasyon haline getirildi. Talat Paşa bu süreç içinde resmi bir tehcir kararı dışında yasal bir kılıf hazırlama gereği dahi duymadı. Valiler, çeteler ve Teşkilat-ı Mahsusa tasfiyeyi her yerde derhal ve çok hızlı bir şekilde uyguladı. Çoğu yoksul köylülerden oluşan yüz binlerce Ermeni’nin yaya olarak Deyr Zor çöllerine sürülmesi kararı hiçbir suretle bugün dahi bir tedbir olarak gösterilemez. Açlık, susuzluk, yoksulluk, hastalıklar ve çetelerin planlı saldırıları altında kimsenin bu yolculuktan sağ çıkmayacağı o dönem de biliniyordu. Tam da bu yüzden gerçekleştirildi.

Söz konusu olan topyekun Ermenilerin ortadan kaldırılması planıdır ve kaç kişinin öldüğünden bağımsız bir şekilde soykırım olarak açıkça nitelenmelidir. Kaldı ki 1919’da Damat Ferit Paşa hükümeti açıkladığı sayıyla

Yüzbaşı Ahmet Refik Altınay, bu dönemde bu örgütlü yağma ve katliamı ömrünün sonuna kadar kendisini sefalet içinde yaşamaya mahkum edecek olan şu sözlerle ifade etmişti: “Hususiyle milli ticaret, adeta milli bir cinayetti. Bu cinayete iştirak için nazırlar, defterdarlar, valiler ve mutasarrıflar memuriyetlerinden istifa ediyorlar, el birliğiyle bedbaht halkı öldürmeye çalışıyorlardı. Fakat bu cinayete en ziyade iştiraki olanlar, ticaretle meşgul mebuslardır. İttihad’ın tacir ve muktedir mebusları millerin muhakkir sınıfını teşkile diyordu. İttihad’ın cinayetlerini tasdik için bu zatların ağızlarına Topal İsmail Hakkı çuvalarla şeker atıyor, Talat deste deste imtiyaz beratları tikiyordu” .

Cumhuriyetin erken yıllarından itibaren Kemalist rejim Müslüman Türk burjuva sınıf yaratma programına sadıktı. CHP, bu devamlılığı 1942’de çıkardığı Varlık Vergisi’yle sağladı. Dönemin Başbakanı Şükrü Saraçoğlu, gayrimüslimlerin baskılanması ve malların yağmalanması demek olan Varlık Vergisi’ni şöyle savunmuştu: “Piyasamıza egemen olan yabancıları böylece ortadan kaldırarak Türk piyasasını Türklerin eline vereceğiz.”

dahi “tehcir sırasında ölen Ermeni sayısı 800 bindir.” diye itiraf etmektedir. Bu sayının resmi olması itibarıyla gerçek sayının çok altında olduğu da göz önüne alınmalıdır.

Sermayenin Türkleşmesi

İttihatçılar aynı taşla ikinci bir kuş daha vurmak üzere ardı ardına yasalar çıkardı. Sürgün edilenler yanlarına zenginliklerini götürmeyecekler, emanet etmeyecekler, paralarını hükümetten aldığına dair zorla karşılıksız belgeler imzalayacaklar, mal varlıkları göç edenlerin ardından postalanamayacak... Her biri devletin arşivlerinde olan bu emirlerin amacı geri dönmesi mümkün olmayan Ermenilerin mal varlıklarının çok hızlı biçimde el değiştirmesini sağlamaktır. İttihatçıların kendileri, çevreleri ve tetikçisi çeteler, bu zenginliklere el koydu. Satılan mallar çok düşük değerden adeta peşkeş çekildi; bir süre sonra gayrimüslim başka unsurların bu malları almaması için başka tedbirler geliştirildi. Talat Paşa nasıl olsa öldüler diyerek katledilen Ermenilerin kişisel banka hesaplarını ve sigorta ödemelerini dahi almak üzere yabancı bankalara müracaat etmekten geri durmadı (2). Gidenlerin ardından kiliseler yok edildi, köylerin-kentlerin isimleri değiştirildi; geride kalan çocuk ve kadınlar asimilasyona zorlandı...

Yaşar Kemal, *Demirciler Çarşısı Cinayeti* adlı romanında Adana Çukurova’daki kıyım ve el koymayı şöyle kayda geçiyordu: “Birkaç yılda nasıl tapucu Abdülhalik Efendinin ağzından girip burnundan çıkmış, ne kadar Ermeni tarlası varsa Kabakçıoğlu’nun üstüne yazdırmıştı. O kabakçı mı, uyuzun birisiydi. Sonra işte bu şeytanın sayesinde Kabakçızade oldu.”

Yüzbaşı Ahmet Refik Altınay, bu dönemde bu örgütlü yağma ve katliamı ömrünün sonuna kadar kendisini sefalet içinde yaşamaya mahkum edecek olan şu sözlerle ifade etmişti: “Hususiyle milli ticaret, adeta milli bir cinayetti. Bu cinayete iştirak için nazırlar, defterdarlar, valiler ve mutasarrıflar memuriyetlerinden istifa ediyorlar, el birliğiyle bedbaht halkı öldürmeye çalışıyorlardı. Fakat bu cinayete en ziyade iştiraki olanlar, ticaretle meşgul mebuslardır. İttihad’ın tacir ve muktedir mebusları millerin muhakkir sınıfını teşkile diyordu. İttihad’ın cinayetlerini tasdik için bu zatların ağızlarına Topal İsmail Hakkı çuvalarla şeker atıyor, Talat deste deste imtiyaz beratları tikiyordu” (3).

Cumhuriyet Dönemi

Mondros anlaşmasının imzalanmasının ardından Enver, Talat ve Cemal Paşalar derhal ülkeyi terk ederek yakayı kurtarma yoluna düştü. Mustafa Kemal ve arkadaşları, arta kalan dağılmış durumdaki İttihatçı komitelerinin üzerine basarak işgal karşıtı

hareketi başlattı.

Yunanlılara karşı elde edilen askeri zaferin büyük prestiji sayesinde inşa edilen Cumhuriyetin varlık stratejisi, Osmanlı Devleti’nden kopuş üzerinden şekillendirildi. Dolayısıyla Ankara merkezli yeni iktidar ne Osmanlı’nın ne İttihatçıların hiçbir sorumluluğunu almama söylemi ile hareket edecekti. Bu nedenle ilk dönemler Ermeni katliamları İttihatçıların icraatları olarak gösterilmiş ve kabul edilmişti. Diğer yandan itilaf devletleri bu Hristiyan katliamını kullanabilirlerdi. Mustafa Kemal bu havayı da yumuşatmak isteyecekti. Ancak Cumhuriyet ile İttihatçılar arasında gerek kişiler, gerekse de ideoloji ve program açısından ciddi bir devamlılık söz konusudur. Ne zaman ki Sakarya Muharebesi ve Büyük Taarruz gibi harekete özgüven ve iddia kazandıran savaşlar verildi, o zaman Mustafa Kemal niyetini açık eden pozisyonunu belli etmeye başladı.

Divan-ı Harb’da göstermelik yargılamalarla Ermeni katliamının yargılanması tam bir ortaoyununa dönüştü. İddianamedeki suçlama 1 milyon Ermeni ve 550 bin Rum’un katledilmesi idi. Talat ve Enver Paşalar gıyaplarında idam cezası aldı. Pek çok kişi iki yıl içinde neredeyse tamamen aklandı. Görülmemiş bahanelerle Nisan 1924’te çıkarılan bir kararla Ermeni halkın malları bu cellatlara ya da ailelerine maaş, tazminat gibi gerekçelerle ödül olarak verildi! Katliamın birebir sorumlusu olan pek çok kişi CHP içinde terfi ettirildi. Bu isimlerden en bilineni Celal Bayar’dır. Bayar, İttihatçıların Ege’deki Rum katliamının yürütücüsüydi. Sonra bakan, başbakan ve cumhurbaşkanı oldu! Türkiye Cumhuriyeti’nin soykırımı inkar etmesinde, soykırımın kanının devletin en üst kademesine dahi erişmiş bu kişilerce işlenmiş olması çok etkilidir. Bir diğer inkar sebebi de Müslüman Türk burjuvazisinin üstüne konduğu zenginlik üzerinde hak iddia edilmesi tehlikesidir. Soykırımın kabulü durumunda azınlık mallarının iadesi gerekecektir. Ki bu egemen sınıfın en azından bazı mülkiyetlerinden vazgeçmesi demek olacaktır.

Proje Tamamlanıyor

Soykırımda Mustafa Kemal’in bizzat bulunmaması, bu konudaki sicilinin bozuk olmaması, Cumhuriyetin bu meseleyi pas geçmesi için en temel gerekçeyi oluşturacaktır. Diğer taraftan izlenen milliyetçi strateji, gayri Müslimlerin Cumhuriyetin ilerleyen yıllarında da tehcir, Servet Vergisi, 6-7 Olayları, Kıbrıs Olayları gibi “temizlikçi” devlet operasyonlarına maruz bırakılması, Osmanlı ve İttihatçı devlet geleneğinin devam ettirildiğini ortaya koymaktadır. Müslüman bir burjuvazinin yaratılması programı, Cumhuriyet’in temel iktisat projesi olmuştur. Ayrıca Türkleştirmeye direnen Kürtlerin de Cumhuriyet elinde göç, katliam

Anadolu halkları birbirinin kıyımını dayanan bir kadere mecbur değildi. Hemen doğu sınırında Bolşevizm sosyalizm bayrağı altında halkları kardeşleştiriyordu. Abdülhamit istibdadına karşı mücadele eden Ermeni devrimciler, idam sehpalarında “Sosyalizm” diye haykırmış, 1908 devriminin ateşi büyük bir sevinç dalgası yaratmıştı. Bu tarihin değişmesinin tek koşulu ise burjuva sınıf ve ulus devlet yaratmak için her yolu mübah gören bir katliam senaryosunun karşısına sosyalizmin alternatif olarak çıkabilmesiydi. Bunun son derece farkında olarak, Ermeni ve Rumların bizzat katili olan, Yahya Kahya ve Topal Osman gibi isimler Mustafa Suphi’leri, 15’lerimizi de katlederek “önlerini açtılar.” Ulusal düşmanlıklar ise günümüze miras kaldı.

ve asimilasyona uğramış olması da devlet geleneğindeki devamlılığı ortaya koyar.

Ermenilerin tasfiyesi konusundaki ortaklık da aynen devam etmektedir: Mustafa Kemal 16 Mart 1923’te Adana esnafıyla konuşurken şunları söyleyebilmektedir: “Ermenilerin bu feyizli ülkede hiçbir hakkı yoktur. Memleketiniz sizindir, Türklerindir. Bu memleket tarihte Türktü, o halde Türktür ve ebediyen Türk olarak yaşayacaktır... Memleket en nihayet yine sahibinin elinde kaldı. Ermeniler vesairenin burada hiçbir hakkı yoktur. Bu bereketli yerler koyu ve öz Türk memleketidir...”(4)

Cumhuriyetin erken yıllarından itibaren Kemalist rejim Müslüman Türk burjuva sınıf yaratma programına sadıktı. CHP, bu devamlılığı 1942’de çıkardığı Varlık Vergisi’yle sağladı. Dönemin Başbakanı Şükrü Saraçoğlu, gayrimüslimlerin baskılanması ve malların yağmalanması demek olan Varlık Vergisi’ni şöyle savunmuştu: “Piyasamıza egemen olan yabancıları böylece ortadan kaldırarak Türk piyasasını Türklerin eline vereceğiz.”(5)

Demokrat Partili yıllarda ise 1955’te 6-7 Eylül olayları ile adeta son nokta da koyuldu.

Emekli Orgeneral Sabri Yirmibeşoğlu’nun “Ne mükemmel özel harp harekatıydı. Amacına da ulaştı” dediği iki günlük talan ve kıyım sonunda binlerce ev, kilise, sinagog, okul, işyeri saldırıya uğramış; kadınlara tecavüz edilmiş, Rum ve Ermeniler öldürülmüş ya da sakat bırakılmıştır.

Sonuç Yerine

Anadolu halkları birbirinin kıyımını dayanan bir kadere mecbur değildi. Hemen doğu sınırında Bolşevizm sosyalizm bayrağı altında halkları kardeşleştiriyordu. Abdülhamit istibdadına karşı mücadele eden Ermeni devrimciler, idam sehpalarında “Sosyalizm” diye haykırmış, 1908 devriminin ateşi büyük bir sevinç dalgası yaratmıştı. Bu tarihin değişmesinin tek koşulu ise burjuva sınıf ve ulus devlet yaratmak için her yolu mübah gören bir katliam senaryosunun karşısına sosyalizmin alternatif olarak çıkabilmesiydi. Bunun son derece farkında olarak, Ermeni ve Rumların bizzat katili olan, Yahya Kahya ve Topal Osman gibi isimler Mustafa Suphi’leri, 15’lerimizi de katlederek “önlerini açtılar.” Ulusal düşmanlıklar ise günümüze miras kaldı.

Cumhuriyet tarihinin Ermeni ve Rumlardan

ibaret olmayan katliam tarihinde Kürtlerin, Alevilerin ve daha nicesinin ismi var. Bunlardan topyekun hesap sormak ise emperyalist çıkarlar için her birinin tarihi birbirinden kanlı burjuva devletlerin soykırım yasaları ile değil düşmanlıkların üstesinden gelebilecek tek güç olan sosyalizm mücadelesi ile mümkündür.

- 1)Erik Jan Zürcher, İmparatorluktan Cumhuriyete: Türkiye’de Etnik Çatışma, İletişim Yayınları, s. 155
- 2)Erik Jan Zürcher,İmparatorluktan Cumhuriyete: Türkiye’de Etnik Çatışma, İletişim Yayınları, s. 150-152
- 3)Ahmet Refik, İki Komite İki Kıtıl, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, s 60
- 4)Osman Nuri Mecelle-i Belediye’den Aktaran Tefik Çandar, Milli Mücadelenin Ekonomik Kökenleri, İstanbul, Körfez Yayınları, s 145
- 5)Barutçu Faik Ahmet ‘ten Aktaran; Sait Çetinoğlu, Sermayenin Türkleştirilmesi, Resmi Tarih Tartışmaları, Özgür Üniversite, 2009, s 145.

Siyasal İslam'la Nasıl Mücadele Edilir?

DOĞRULAR VE YANLIŞLAR

V. U. ARSLAN

Siyasal İslam çetrefilli bir kavram. Nasıl bir tanımlama yapılabilir?

Siyasal İslam, çağımızın sorunlarına din referanslı çözümler üreten; toplumlar ve siyasal iktidarları, İslam'ın vaaz ettiği usullere göre dönüştürmeye çalışan bir siyasal yelpazedir. Yelpazedir, zira İslamcı grupların, İslam'dan anladıkları bir değil. Bu yüzden birbirleriyle çelişki içerisinde oldukları ve bu çelişkiler ciddi kavgaları beraberinde getirebilir. Özellikle mezhepsel ayrışmalar nedeniyle Sünni ve Şii İslamcı oluşumlar, birbirlerine karşı nefret ilişkisi içerisindedir. Kısacası, bu yelpazenin kapsadığı alan çok geniş. Faaliyet türleri konusunda da birbirlerinden oldukça farklı pozisyonadılar. Kimileri siyasal partiler aracılığıyla, kimileri ise silahlı mücadele (cihat) ile bazıları da cemaatler vb ile kurulan sosyal ağlar vasıtasıyla bazen de bunların bir tür karışımıyla faaliyet gösterirler. AKP'den, IŞİD'e, İran'daki Mollalardan, Müslüman Kardeşler'e, Gülen cemaatinden El Kaide'ye, Hizbullah'tan Erbakancılara kadar çok farklı eğilimleri ancak şu şekilde bir torbaya sokabiliriz: Toplumu ve siyasi iktidarı İslami esaslara göre dönüştürmek, değiştirmek vs.

Siyasal İslam Nasıl ve Ne Zaman Yükselişe Geçti?

Siyasal İslam esas çıkışını 1980'lerden itibaren yapmıştır. Çünkü bu tarihten itibaren sosyalizmin bütün alanları terk ettiğini görüyoruz. Ortadoğu'da bir zamanlar çok büyük komünist partiler ve devrimci hareketler vardı. Ama SSCB güdümündeki Stalinist oluşumlar, ihanetler neticesinde halkın gözünden düştüler ve tasfiye oldular. Oysa Müslüman coğrafyada halkın fakirliği, geri kalmışlık, emperyalizme olan bağlılık gibi çok temel problemler olduğu gibi duruyordu. İşte, sosyalistlerin boşalttığı alanları siyasal İslamcılar doldurduğu için yani toplumsal muhalefet adına artık siyasal İslam konuştuğu için bahsettiğimiz yükseliş gerçekleşti. Türkiye'de olan da tam da budur. Özellikle Humeyni'nin önderlik ettiği İslam devrimi çok güçlü bir rüzgar yaratmıştı ve Sünni İslamcılar da bu durumdan mest olmuşlardı. Kısacası cazibe merkez artık siyasal İslam'dı. ABD'nin de o dönemlerde "komünizmin pan zehiri İslam"dır diyerek bu yükselişi hızlandırdığı doğrudur.

Peki siyasal İslam'ın sınıfsal tabanı için ne diyebiliriz?

Siyasal İslam'ın ana gövdesini büyük sermaye ile rekabet edemeyen orta-üst burjuvazi oluşturur. İdeolojileri de bu sınıfsal temelden köklenir. Bunun yanı sıra taşra eşrafı, muhafazakar esnaf dokusu da bu temele eklidir. 1980'lerden itibaren esen rüzgarların siyasal İslam'a getirdiği esas kitle ise ideolojiyi en iyi taşıyan üniversite gençliği ve aydınlar olmuştur. Gerek aydınlar, gerekse de bir çeşit sosyal dayanışma ağı vazifesi gören cemaatler, bu dönemden itibaren kent yoksullarına

ulaşmıştır. Kent yoksulları, neoliberal dönemde oldukça savunmasızdır, sol örgütlerle beraber sınıf mücadelesi de geri çekilmiştir. Sendikalar iyiden iyiye etkisizleşmiştir. Doğal olarak vahşi kapitalizm koşullarında kent yoksulları siyasal İslam'ın etkisi altına girmiştir. Diğer taraftan hareketin belkemiği durumundaki İslami girişimciler de büyümüş, neoliberal döneme adapte olmuş ve büyük burjuvazinin saflarına katılmıştır. Tabi ki neoliberal değerleri İslam ile birleştirmeyi ihmal etmeyerek.

İktidara Deneyimi Ne Sonuç Verdi?

Hiç de iyi sonuçlar vermediği kesin. Çıkış noktası İran'da İslami rejim bugün sadece ve sadece zorbalıkla ayakta kalabiliyor. Yoksulluk, yolsuzluk, baskı, yozlaşma vb'leri konusunda bırakın örnek olmayı Şah rejiminden bile kötü bir performans sergilendiğini söyleyebiliriz. Öyle ki halkın büyük bir kısmı, dinsel bir yönetimde yaşamaktan adeta nefret ediyor ve bu kesimler içerisinde ateizm hızla yaygınlaşıyor. Sadece İran değil bütün iktidar deneyimleri, çok berbat sonuçlar verdi. AKP iktidarı, tarih boyunca hep yalan dolanla, dev boyutlardaki vurgunculukla, iş cinayetleri ve işçi düşmanlığıyla, baskı ve devlet terörüyle, şımarıklıkla, otoriterlikle, kibirle anılacak. Diğer taraftan IŞİD ve El Nusra gibi Selefi fanatiklerin (örneğin Boko Haram) Suriye'de ve diğer ülkelerde yaptıkları, sözle anlatılabilecek gibi değil. Suudi ve Körfez'in petrodolar üzerine kurulu İslami rejim versiyonları da rezillikten başka bir şey ortaya koyamadı. Mursi ve Müslüman Kardeşler de kısa zamanda Mısır'da nasıl bir halk düşmanı bir yönetim olduklarını ortaya koydular ki dünya tarihinin en büyük gösterileri onlara karşı yapıldı. Mezhepçilik, soykırımcı eğilimler, katliam vb'leri de işin diğer boyutu. Ulusal kurtuluş mücadelesi veren Hamas bile İsrail ile savaşıyor, ama Gazze'de insanlara feci baskı yapıyor ve diğer örgütlere özellikle de sol olanlara göz açtırmıyor.

O zaman takke düştü kel göründü diyebilir miyiz?

Elbette ki deriz. Örneğin muhalefetteyken mağdur edebiyatları yapanların iktidardayken ali kıran baş kesen kesildiklerini hep beraber yaşayarak gördük. Daha ılımlı olanları, muhalefetteyken demokrat gözükmeye çalışıyor, liberallerle iş tutuyordu. Ama ipleri ellerine aldıklarında gerçek yüzleri ortaya çıktı. İran'da Humeyni aynısını yaptı. Kendisiyle işbirliği yapan (ki çok büyük bir hataydı) solcuları binlercesiyle katlettiler. AKP ve Müslüman Kardeşler de demokrat gözükp sonradan saldırıya geçtiler. Selefi fanatikler ise niyetlerini gizlemiyorlar: açıktan keseceğiz diyorlar. Yani İslamcılarının iktidar deneyimleri, hem otoriter, hem sömürücü, hem mezhepçi, hem kadın ve eşcinsel düşmanı, genel

olarak özgürlük düşmanı bir profil sergiledi.

Peki Siyasal İslam'ı Siyasi Yelpazenin Neresine Koymak Gerekir?

Aşırı sağa konulması gerektiği açık. Sağ ve sol skalasını belirleyen iki temel parametre vardır: Emek süreçlerindeki pozisyon ile özgürlükler konusundaki tavır. Siyasal İslamcıların pratiğine bakıldığında bu iki konuda da durumun ortada olduğunu görürüz. Örneğin siyasal İslam'ın belkemiği durumundaki holdinglere bakıldığında sendikayı bırakın sigortalı çalışmaya bile tahammül edilemediğini görüyoruz. Hatta sömürü, dinsel motiflerle haklı çıkarılmaya çalışılıyor ve tamamen samimiyezsiz bir durum çıkıyor ortaya. Gittikçe zenginleşen İslamcı elitler, tam bir işçi düşmanı olduklarını kanıtlamışlardır. Özgürlükler alanında da durum farklı değil. Kadınları erkeklerle eşit olarak görmezler, kadın çok çocuk doğurup mümkünse eve kapanmalıdır. Eşcinsellik zaten kökü kurutulması gereken bir sapıklıktır. Şiddetli sol ve komünizm düşmanlığı neredeyse tamamı için geçerlidir. Alevilere ve diğer mezheplere karşı düşmanca davranırlar. Açık giyinmeye, sevgililere, onların el ele tutuşmasına, içkili mekanlara ve içki içilmesine, ahlak dışı gördüklere her şeye karşıdırlar ve engellemek isterler. Tabi ki güçlü oldukları zaman da bunun için harekete geçerler. Tabi ki bu anlattıklarımız sözde yumuşak versiyonları için geçerli. Selefi fanatikler gibi aşırı versiyonlarda ise bu anlattıklarımız en uç noktasına ulaşmış durumdadır.

İslamo-faşizm kavramı var...

Faşizm, farklı bir siyasi harekettir ve sınıf mücadelesindeki pozisyonu ile işleyişi farklıdır. Varlık amacı solu ve muhalifleri ezmek olan bir sokak hareketinden bahsediyoruz faşist hareket derken. İslamcıların ise başka derterleri de var,

onları basitçe kapitalistlerin bekçi köpeği gibi değerlendiremeyiz. Bu yüzden kavramları gelişigüzel kullanmamak gerekir. Ben bu kavramı tercih etmem. Diğer taraftan aşırı sağ bir hareket dedik, belirli benzerliklerin olması doğal. Özellikle Selefi fanatizmin faşizmle birçok benzer noktası olduğu aşikar.

Peki İslamofobi? ODTÜ'de İslamcılara örgütlenme alanını kapadıkları için devrimci öğrenciler İslamofobik olmakla suçlandılar?

Belli ki hala akıllanmayan bazı taş kafalı ya da kötü niyetli liberal, İslamcılara müttefik ya da ilerici olarak görüyor ya da öyle anlatıyor. Bunlara ne dense az. Bu, ayrı bir konu. İslamofobiye gelince. Batı'da azınlık durumunda olan Müslümanların dışlanmasına karşı durmak, solcu olmanın ayırt edici bir özelliği durumunda. Ama halkı %99 Müslüman olan ya da daha doğrusu olmaya zorlanan, iktidarda otoriterleştikçe otoriterleşen, zorunlu muhafazakarlaştırma stratejisi izleyen bir diktatör özentisinin olduğu bir ülkede İslamofobiden bahsetmek, gerçekten insanların zekasıyla alay etmekle eşitir.

Kemalizm eleştirisi?

Kemalizm, bazı kesimler tarafından bir çeşit umacaya dönüştürülmüş durumda. Elbette ki Kemalizmden mutlaka ayrılmak ve emekçileri de ayırtmak gerekir. Ne var ki Kemalizm dışında uğraşılması gereken başka şeyler de var. İslamcılar da bunlardan birisi. Şimdi siz ODTÜ gibi devrimcilerin kalesi olan bir alanlarda İslamcıların örgütlenmesine alan açarsanız, yarın bunun sonuçlarına katlanırsınız. İstanbul Üniversitesi'nde bu oldu. Şimdilerde solcu öğrencilerin üstüne palalarla polis desteğinde saldıran İslamcılar türedi okulda. Yarın durum değiştiğinde çok daha fazlasını yapabileceklerini gözden

çıkarmamak gerekir.

Peki yaşam biçimi kutuplaşması..

Marksistler, sınıf mücadelesinin esas belirleyici mücadele alanı olduğunu bilirler. Sınıf, örgütlü; sınıf mücadelesi güçlü olsa zaten siyasal İslam, varlık gösteremez. Siyasal İslam ile mücadele esas olarak böyle verilir. Ama güçlü olduğunuz alanda da radikal sağın örgütlenme yapmasını engellemek zorundasınız. Zira hemen ardından Selefler boy gösterecektir. Nitekim İslami kanatta hızlı bir Selefileşme süreci yaşanıyor. ODTÜ'de engellenen İslamcı oluşumlar içerisinde yer alıp daha sonra IŞİD ve El Nusra'ya savaşıma gidenlerin olduğu ortaya çıktı. Diğer taraftan siyasal İslamcı, köktendinci oluşumlarla ortalama inançlı bir insan arasındaki ayrım üzerinde çok hassas davranmak gerekir.

Bu konuyu biraz açar mısınız?

Örneğin Kemalizmden etkilenmiş bir grubun bir afişini örnek göstereyim. Afişte tespih var ve tespih tanelerinden bazıları mermi şeklinde resmedilmiş. Şimdi, tespih Müslümanlar açısından bir inanç gerekliliği. Siz bunu mermi ile eşleştirirseniz, bütün hepsini aynı torbaya soktuğunuz için İslamcıların ekmeğine yağ sürmüş olursunuz. Bu da yaşam biçimi bölünmelerine hizmet eder ki AKP'nin en önemli silahı bu. Devrimcilerin inananlarla, başı örtülülerle, camiye gidenlerle bir sorunu olamaz. Hatta devrimci cenahta da bu gruptan insanlar bulunmaktadır. Bu hassasiyetleri göz etmek çok önemli. Bu arada siyasal İslamı, propoganda alanında da yenmek ve siyaseten tecrit etmek gerekir. İşte AKP. İşte İran. İşte IŞİD-El Nusra, İşte Suudi Arabistan, işte iş adamları, işte polisleri, işte müteahhitleri... Özgürlük ve emek düşmanlığı meselesini, din adına yola çıkanların saraylarını, sömürüyü, baskıyı anlatıp karşı tarafı siyaseten ezip geçmek gerekir. Zaten, foyaları açığa çıktığından kullanılacak sayısız malzeme var.

KARADENİZ'İN DEVİRİMCİ TARİHİ - 1

Caner Soykök

Kimisi için adım başı ve irili ufaklı akarsularıyla yemyeşil bir cennet, uçsuz bucaksız yaylalarıyla bir özgürlük alanı; kimisi için Türkçeyi iyi konuşamayan şivesi bozuk, çabuk kızan, çabuk soğuyan, komik, zeki; kimisi içinse devletin kolayca tetikçileştirdiği, farklı kültürlerle kapalı, sola karşı olan bir halkın yaşadığı bölgedir Karadeniz. Oysa Karadeniz'in çok farklı yönleri vardır: Üç bin yıllık yazılı bir tarihi, içinde barındırdığı çeşitli halkları, yaşatabildiği farklı dilleri. Ve Artık HES kavgalarıyla gündemde olan acılı ve sancılı bir coğrafya.

Bizans'tan Osmanlı'ya Karadeniz

Karadeniz'in kadim dilleri olarak şu üçü öne çıkar: Lazca (aslı Megrelce), Rumca (Helence) ve Hemşince (aslı Ermenice). Laz, Helenler tarafından Doğu Karadeniz bölgesinde Atina (Pazar) ve ötesinde yaşayanlara denilir. Hemşin, Artvin etrafında birkaç köy ve kasabayı kapsayan bölgesel bir isim olup Ermeni Müslümanlar için kamufle amaçlı kullanılan bir isimdir.

Karadeniz şu an sanıldığı gibi aksine hiç de homojen bir yer değildi. Dağların denizin dibinden başlayarak yarattığı uçsuz bucaksız yaylalar ve yamaçlara kurulan yerleşkelerde yaşamak için farklı kimliklerle birlikte mücadele verirdi. Köprü-ev-tamirat-hayvancılık gibi konular birbirine imece usulü yardımlaşmayı gerektirirdi. Hatta bu imece kültürü kendisini en iyi Lazca söylenen "heyamola", "helessa", "yalessa" gibi sözlerde hissettirirdi. Bu sözler, ağır yükler çekilirken hep birlikte söylenir ve insanları yardım için toplama amacıyla çağrı sözcüğü olarak kullanılırdı.

Kırsal kesimde kadın üretim sürecinin gereği olarak, salt ev işleri ve çocuk bakımıyla uğraşan eve kapanmamıştır. Kadının eve

kapanması daha çok kasaba ve küçük taşra şehirlerinde başlar ki burada da muhafazakarlaşma alır yürür. Köylerde ise kadın tarımda ve hayvancılıkta ekonominin direğidir. Ama Laz kadını bu genel durumun ötesinde çalışkandır ve aslında çok ezilmiştir. Bu günlere kadar bağı, bahçesi, mısırları, tütününü, çayı, kadın yapar; tarlaya, değirmene kadın gider; ahır Lazlarda kadından sorulur; en geç kadın yatar; en erken o kalkardı. Kadın yoksa yaşam da yoktu. Bu yüzden Lazcada kadın (oxoica), ev (oxori) ve ağaç (nca) kelimelerinin birleşmesiyle oluşmuştu.

Bugünlerde belediyelerin her sene düzenlediği festivallerle kutlanan şehirlerin kurtuluş günleri sanki o yörede her zaman Müslüman Türk çoğunluğu yaşıyormuş da onların düşman işgalinden bir kurtuluşu olmuş havası yaratmaya hizmet etmektedir. Ancak Trabzon'da 1461'den itibaren başlayan Osmanlı hakimiyeti hiç de öyle gerçekleşmemiştir. 32 günlük bir mücadele sonucu Fatih Sultan Mehmet ile Trabzon imparatoru David Komnenos arasındaki anlaşma sonucu Trabzon İmparatorluğu alınmış, Osmanlı şehirlerine dokunmayacağını beyan etmiştir. Trabzon seferinin Divan katibi Tursun Bey, diğer adıyla Tur-i Sina'nın tuttuğu tutanaklarda; şehrin

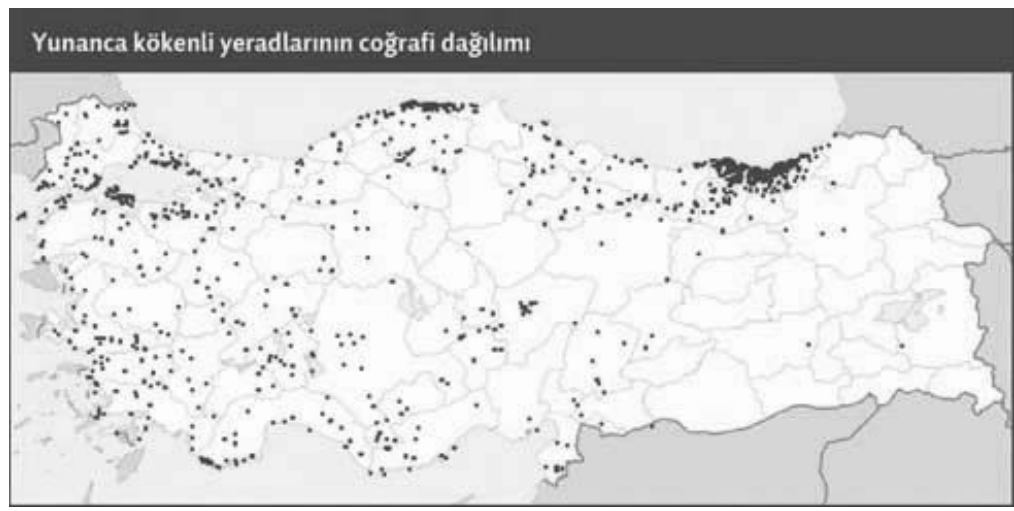
en güzel kızları hareme gönderilip, 800 erkek çocuğu da yeniçerilere katılır. Şehirde yaşayan Hristiyanlara sert kurallar konulur. Hristiyanların yapılarının Müslümanların binalarından uzun olması; düğün, dernek, eğlence ve cenazelerde gürültü yapmaları; Müslümanların dini bayram ve şenliklerine katılmaları yasaktır. Kilise yapmak padişahın özel izni dışında yasaklanır. Müslümanların olduğu sokaklarda istavroz çıkarmak, Müslümanların yanında ata binmek ve silah taşımak bile yasaklar arasına alınmıştır. Bir nevi kelle vergisi olan cizre vergisi (fethettikleri yerdeki yaşayan gayrimüslimlerden alınan vergi) zorbalıkla alınıyordu (1).

Hayatta kalmak için Müslüman olunuyor ya da Hristiyanlık gizli yaşıyorlardı. Bunun en büyük nedeni padişahın Hristiyanları bölgedeki tımar sahipleri, ayanlar, derebeylerinin inisiyatifine bırakması sonucu gayrimüslimlere karşı girişilen olumsuz tavırlarıydı. Bu nedenle Hristiyanlar bu bölgelerde hayatta kalmak için yıllarca ya dinlerini değiştirmek ya da kırlara-yaylalara göç etmek zorunda kaldılar. Of kırsalı ve Uzungöl'de Hristiyan dağ köyleri türedi. Malını mülkünü bırakan gitti. Hatta kırsallarda gizli Müslümanlığa örnek olarak dışarıda Müslüman olarak kendisini tanıtan Hristiyanlar, dağ evlerinin bodrum katlarında yeni doğan çocuklarını gizliden gizliye vaftiz edip, dini günlerinde bodrum katlarında kullanmak üzere Hristiyan materyallerini orada sakladılar. (2010 yılında çıkan Yüreğine Sor filmi de Hristiyanların kültürlerini yaşatmak için kullandığı gizli Müslümanlığı bazı sahnelerinde yansıtmıştır).

19. yüzyılın ortalarına doğru gelindiğinde artık İslam'ı iyiden iyiye içselleştirmek gerekiyordu. Dönemin Tapu Tahrir defterlerine göre 1486 yılında Trabzon'da yaşayan 6.711 nüfusun 5500'ü gayrimüslim, 1100'ü Müslümandı (bu sayının %80'ine yakını da Anadolu'dan Karadeniz'e zorla gönderilen cemaatlerden ibarettir). 1906'ya gelindiğinde ise vilayetin nüfusu 627.532 iken % 82.5'inin Müslüman olduğu karşımıza çıkıyor. Ordu ilinde ise 1914'te 14.349 Ermeni, 18.505 Rum nüfusu olduğu belirtiliyor (2). Çoğu köye 19. ve 20. yüzyılda cami inşa edildi. Karaçam, Köknar, Uzungöl çevresi eski Ermeni ve Rum köylerinin birbirlerinin kiliselerini yıktıkları göze çarpıyor. Karadeniz bölgesi ve Trabzon'da 150 yılı aşkın tarihi olan cami çok azdır.

Ekonomik Siyasi Öznellik: 20. yüzyıla gelindiğinde 1913'teki resmi tutanaklarda ülkedeki 250 sanayi işletmecisinin %50'si Rum, %20'si Ermeni, %10'u Yahudi, %15'i Müslümandır. Görüldüğü gibi Trabzon'da da şehrin sanayisinin büyük bir kısmı gayrimüslimlerde iken burjuvalaşanlar genelde gayrimüslimlerdi.

Ekonomiyi Rumlarla birlikte hemen hemen

28 bin kadar yerleşim adı değiştirilirken bunlardan 12 binden fazlası köy adı idi. Bu rakam, bu tarihlerde Türkiye sınırları için köylerin %35'ine tekabül etmektedir. Yalnız Trabzon'da 390, Giresun'da 167, Ordu'da 134, Samsun'da 185, Gümüşhane'de 343 köyün adı değiştirilmiştir. Bu bölgeler 20. yüzyılda zaten Müslümanlaşmıştı ama artık amaç Türkleştirmekti. TRT eliyle Lazca ve Hemşince ezgilerin sözleri İsmail Türüt usulü Karadeniz ağzıyla Türkçe seslendirilirken, kentlerdeki tarihi Hristiyan dokular, ahşap Ermeni evler bir bir yıkıldı.

elinde bulunduran Ermeniler, idari reform talep ediyorlardı. 1887'de Marksizm ideolojisinden etkilenen Devrimci Hınçak (Çan) Partisi kuruluyor ve 1909'da isim değişikliğine giderek Sosyal Demokrat Hınçak adını alıyor. Trabzon'da ciddi bir örgütlü mekanizma sağlayan Hınçak, tüm sahil boyunca Merzifon'a kadar çalışmalarını sürdürüyordu. 1890'da daha milliyetçi olan Ermeni Devrimci Federasyonu (bilinen adıyla Taşnak) kuruluyordu. Taşnak, bugün dahi Ermenistan'da siyasi bir güç olarak siyasi çalışmalarına devam ediyor. 1889'da Ermeni öğrenciler tarafından Gizli Eğitim Derneği kurulur, Ermeniler tarafından siyasi kıpırdanmalar yine Tiflis özneline de gerçekleşmeye devam edecektir.

Hristiyanlar tarafından ilk isyanlar 1915 yılında baş gösterdi. 1912 Balkan Savaşlarında Balkanlardan gelen Müslümanlar, Karadeniz köylerine Hristiyanların yanına yerleştirildi. Savaşlarda yerlerinden yurtlarından olmasının faturasını Hristiyanlardan çıkartmak isteyen Balkan göçmenlerine karşı tepkiler artar ve ilk isyanlar baş gösterir. 1916 Rus işgaliyle sonuçlanan, 1915 Şubatında Rusların Trabzon'a saldırmaya başlamasıyla Ermenilerin Ruslarla din temelli bir ortaklığa giriştiklerini düşüncesi yayılır. Hükümet Trabzon'da tüm Ermenilerin tecridi için emir vermiştir. Bu tecridin sonunda 30 bin kişinin açlık ve tifüsten öldüğü belirtilmiştir. Ancak Ermenilere karşı uygulanan bu durum Hristiyan halkın korunmasını öngören 1918 Mondros anlaşmasıyla kısmen duraksamıştır.

30 Ocak 1923 Lozan'a ek protokol uyarınca Yunanistan ile Türkiye arasındaki din temelli

mübadele sonucu birçok Hristiyan geri dönme hayalleriyle Karadeniz'den gitmiş, kalanlar ise Müslüman olup saklanmıştı.

Yeni Ulus Devlet

1923'te yeni kurulacak olan rejimde artık hedef bir ulus devlet kurmaktı. Hristiyan, Rum ve Ermeni kontrolündeki sanayi ve ekonomi önce Türklere geçecek, sonra da eskiden gayrimüslimlere Müslüman olmaları için kurulan baskı bu sefer Türk kimliği üzerinden birleştirmeye dönecekti. Yani yeni rejim Sünni-Türk bir ulus devlet olacaktı.

Mondros ateşkes anlaşması sonrasında Anadolu'da gelişen işgale karşı direniş başlatmak amacıyla 19 Mayıs 1919'da Samsun'a giden Mustafa Kemal Kuvayi Milliye çalışmalarına başlangıç yaparken ilk olarak Topal Osman'la görüşmüş, Kuvayi Milliye etrafında ona yeniden örgütlenme imkanı sağlamıştır. Topal Osman, tarihte azınlıklara ve gayrimüslimlere uyguladığı barbarca baskı ve katliamlarla ismini duyurmuştu. Mustafa Suphi'lerin Trabzon Sürmene açıklamalarında katledilmesinde de başat role sahipti. Dönemin Sağlık Bakanı Rıza Nur ile Topal Osman Arasında şu diyalog geçmişti: "Ağa Potnos'u iyi temizle!" dedim. "Temizliyorum" dedi. "Rum köylerinde taş üstünde taş bırakma" dedim. "Öyle yapıyorum ama kiliseleri ve iyi binaları lazım olur diye saklıyorum" dedi. "Onları da yık hatta taşlarını da uzaklara yolla, dağıt! Ne olur ne olmaz burada bir daha kilise vardı diyemesinler" dedim (3). Yine benzer şekilde 1924'te dönemin Adalet Bakanı Mahmut Esat Bozkurt'un "Benim fikrim, kanaatim şudur

Karadeniz’de ekonominin önemli bir parçası olan çayın, Türkiye’ye ilk gelişi 1924’te Batum üzerinden olmuş; 1935 yılında ise çay ziraatına başlanmıştır. 1947 yılında Çaykur kurulmuştur. %65’i Rize, %21’i Trabzon, %11’i Artvin, %3’ü Giresun olmak üzere 202 bin üreticiyle yaş çay üretimine başlanmıştır.

ki, dost da düşman da bilsin ki, bu memleketin efendisi Türk’tür. Öztürk olmayanın Türk vatanında bir hakkı vardır, o da hizmetçi olmaktır, köle olmaktır” cümleleri, kurulan yeni cumhuriyetin bundan sonra izleyeceği politikaların ruhunu yansıtmaktadır (4).

Çanakkale Savaşı’nın yıl dönümü olan 30 Mart’ı ardımızda bırakırken her zaman olduğu gibi tartışmalara vesile olan Kemalist alının tavan yapması ve üzücüdür ki birçok sol-sosyalist kurumun da ilerilik gericilik kutuplaşmasından çıkamayarak Kemalizm’i döneme göre ilerici görme hastalığı süredursun, 4000 yıldır farklı kültürlerin ve dini inançların bir arada yaşamasına ev sahipliği yapan bu topraklar yeni rejimde bir etnik temizlik operasyonuna maruz kalıyordu.

1930-40’lı yıllarda yeni okullar açıldı. Bu okullarda 1. sınıflara Rumcayı bilen öğretmenler getirilirken üst sınıflarda bu dili konuşmak yasaktı. Amaç çocukların beyninde deformasyon yaratmaktı. Aynı şekilde bu tarihler arasında birçok yer adları değiştirildi. 28 bin kadar yerleşim adı değiştirilirken bunlardan 12 binden fazlası köy adı idi. Bu rakam, bu tarihlerde Türkiye sınırları için köylerin %35’ine tekabül etmektedir. Yalnız Trabzon’da 390, Giresun’da 167, Ordu’da 134, Samsun’da 185, Gümüşhane’de 343 köyün adı değiştirilmiştir. Bu bölgeler 20.

yüzyılda zaten Müslümanlaşmıştı ama artık amaç Türkleştirmekti. TRT eliyle Lazca ve Hemşince ezgilerin sözleri İsmail Türüt usulü Karadeniz ağızıyla Türkçe seslendirilirken, kentlerdeki tarihi Hristiyan dokular, ahşap Ermeni evler bir bir yıkıldı. 1912’de Trabzon Meydan alanında Türkiye’nin ilk opera binası (Sümer Sineması) Ermeni eliyle yapıldığı ve şehrin dokusuna zarar verdiği gerekçesiyle 1958 yılında Meydan projesi kapsamında yıkıldı. Yine 1902’de 41 kilise ve üç bin öğrencinin okuduğu 47 okul ile Ermeni tiyatrosu faaliyetine devam ederken (5) bu tablodan günümüze kalan tek yapı ise 2006 yılında rahip Santora cinayeti ile adını duyuran “Santa Maria Katolik Kilisesi” olacaktı.

Çay ve Karadeniz

Karadeniz’de ekonominin önemli bir parçası olan çayın, Türkiye’ye ilk gelişi 1924’te Batum üzerinden olmuş; 1935 yılında ise çay ziraatına başlanmıştır. 1947 yılında Çaykur kurulmuştur. %65’i Rize, %21’i Trabzon, %11’i Artvin, %3’ü Giresun olmak üzere 202 bin üreticiyle yaş çay üretimine başlanmıştır. Çaykur yığılmayı bahane gösterip, üreticiye günlük dönüm başı 10 kilo kontenjan uygulamıştır. (Toplam dönüm başı 350 kg; 2011 yılından itibaren ise 425 kg kota uygulamıştır.) Normal şartlarda bir tarlada 500-600 kg çay üretimi yapıldığı göz

önüne alındığında üretici çok zor durumda kalıyordu. Aynı zamanda Çaykur tüketiciye verdiği ödemeleri de yaş çay alımından 1 ay sonra veriyordu. 1984 yılında yaş çay alım piyasası özelleştirildi ancak özel sektör üreticilere ücretlerini 1 ay değil, 1 yıl sonra ödemeye başladı. Çaykur kilosunu 957 kuruştan alırken, özel sektör 630 kuruştan almaya başladı. Hatta ödemelerini yapmadığı üreticiye de 1/8 ve 1/10 oranında kuru çay ile ödeme yapıyordu. 1996 yılında 1 kilo et 8 kilo çaya alınırken 2010 yılında 23 kilo çay ile 1 kilo et alınmaya başlandı. Süte karşı yarı yarıya değer kaybetti. Çay kendisine göre bile değer kaybetmiştir. 1996 yılında 1 kilo kuru çay için yaklaşık 5.5 kilo yaş çay gerekiyorken bu oran 2010 yılında 10 kiloya çıktı. Başlangıçta bu duruma karşı özel sektörü tek kurtuluş yolu olarak gösteren Çaykur’a karşı üretici umutla beklerken, özel sektöre karşı öfkeler büyüyerek arttı ve üretici hep mağdur oldu. Bu durum yöre halkının göçe zorlanmasına yol açtı. 1950-1960 yılları arasında zirveye ulaşan göç devam etti.

1960-1970’li Yıllar ve Solun Yükselişi

TİP’in 1960’lardan 12 Mart 1971’e kadar geçen sürede atılğanlığı Karadeniz’de de etkisini göstermişti. TÖS(Türkiye Öğretmenler Sendikası)’ün 1971 darbesinde kapatılmasından sonra kurulan TÖB-

DER(Tüm Öğretmenler Birleşme ve Dayanışma Derneği)'de örgütlenen öğretmenler ve büyük şehirlerden memleketlerine dönen öğrencilerin etkisiyle şehir merkezlerinde ilçe ve taşra bölgelerde sıfırdan ciddi bir örgütlülük sağlanmıştır. Bunların başında Trabzon- Samsun- Ordu- Fatsa- Artvin çevresi -Hopa ve Pazar bulunmaktaydı. TÖB-DER 200 bin öğretmenin üye olduğu, Türkiye'nin gelmiş geçmiş en büyük öğretmen örgütlenmesidir. Kuruluşuna Köy Enstitüleri kökenli birçok öğretmen öncülük etmiştir.

1965-70 arası Karadeniz'de emekçilerin yaşamı birçok eylem ve mitinglerle geçmekteydi, bunlardan bir kısmı:

- 9 Mart 1965'te Zonguldak Karadon Kömür ocaklarında çalışan yaklaşık 5 bin madenci ücret zammı ve gasp edilen hakları için iş bırakma eylemi yaptılar.
- Temmuz ve Eylül 1967'de Fatsa'da köylüler yaptıkları yürüyüşlerle banka borçlarının ertelenmesini isteyerek tefeciliği ve sömürüyü protesto ettiler.
- Fatsa'da 24 köy muhtarı "Amerika'ya İhtar" Samsunda ise 15 köy halkı "Amerika Seni İstemiyoruz" başlıklı bildirimler yayınladılar.
- Perşembe'de Fındık Satış Kooperatifi'nde çalışan kadın işçiler fındık kırma atölyelerini işgal ettiler.
- Fatsa köylüleri "Fındık fiyatları ve demokratik haklar" için mitingler düzenledi.
- 1970 yılı yazında Giresun, Ordu, Fatsa, Bulancak, Tirebolu, Espiye ve Vakfıkebir'de Fındık üreticileri tefeci Tüccar sömürüsüne karşı mitingler düzenlediler.
- Doğu Karadeniz'de çay üreticileri, çay fabrikalarını ve Tekel İdaresi'ni işgal ederek siyasi parti binalarını tahrip ettiler. Hopa'da çay üreticileri fabrikayı basıp işgal etti.

Busırada 1963'te birçok bölümüyle Karadeniz Teknik Üniversitesi'nin kurulması gerek akademik hocaların gerekse öğrencilerin bölgedeki politik havayı arttırması bu sürece daha olumlu hava katar ve buradan öğrenciler tatillerinde Karadeniz'den kendi memleketlerine dönerken politik çalışmalar KTÜ üzerinden gelen devrimci öğrencilerle yerelerde daha da artar.

12 Mart'ın TİP'i kapatması ve Dev-Genç, THKP-C kökenli öğrencilerin (bizzat Mahir Çayan'ın) Karadeniz'de örgütlenme çalışmalarında bulunarak 70'lerdeki ikinci bir atılgnlık ile ilişkiler tekrar toplanmıştır. 30 Mart 1972'de, Kızıldere'de Deniz Gezmişlerin idamına karşı, devrimci dayanışma içinde öldürülen Mahir Çayan'ın da içinde bulunduğu THKP-C'li devrimci

TİP'in 1960'lardan 12 Mart 1971'e kadar geçen sürede atılgnlığı Karadeniz'de de etkisini göstermişti. TÖS(Türkiye Öğretmenler Sendikası)'ün 1971 darbesinde kapatılmasından sonra kurulan TÖB-DER(Tüm Öğretmenler Birleşme ve Dayanışma Derneği)'de örgütlenen öğretmenler ve büyük şehirlerden memleketlerine dönen öğrencilerin etkisiyle şehir merkezlerinde ilçe ve taşra bölgelerde sıfırdan ciddi bir örgütlülük sağlanmıştır. Bunların başında Trabzon- Samsun- Ordu- Fatsa- Artvin çevresi -Hopa ve Pazar bulunmaktaydı.

önderlerin devlet tarafından katledilmesi yeni bir süreci ve kitleselleşmeyi sağlamış, oluşan bu öyküyle Dev-Yol, Kurtuluş, TKP-İKD, Halkın Kurtuluşu gibi örgütler Karadeniz bölgesinde tekrar sesini duyurmuştur. Tabi dönemin klasik açmazı olarak anti-faşist mücadele, faşistlerle kısasa kısas silahlı mücadeleye indirildiği için özellikle Trabzon gibi kritik yerlerde devlet destekli faşist çeteler askeri yönden devrimcilere üstünlük kurmuş ve devrimci hareket tikanıklığa sürüklenmiştir.

1978'e gelindiğinde KTÜ'de Rektör Erdem Aksoy ve birçok akademisyen muhalif pozisyonadadır. Bir yandan KTÜ'de görev yapıp bir yandan da TİP çalışmalarını sürdüren, Trabzon'da gençlerle birlikte TİP'in ilk bürosunun açılmasını sağlayan akademisyen Necdet Bulut aracında suikast sonucu öldürülür. Necdet Bulut'un ismi, anısına ODTÜ'de bir amfiye ismi verilmiştir. Şimdilerde faşist provokasyonların öznesi durumundaki KTÜ Öğrenci Derneği 1986 yılına kadar demokrat öğrencilerin elindeydi. İslami-milliyetçi rektörler tarafından kapatılan dernek, sonrasında Rektörün kendi seçtiği öğrenciyi başkan yapıp üyelik onayını rektörlüğe bağlamasıyla tekrardan açılmıştır. Dönemin rektörü Kemal Gürüz yaptığı bir açıklamada, "Anarşi ve sapık

ideolojilerin odağı olan Öğrenci Derneği'ni sapık ideolojilerine alet etmeye teşebbüs edenler çıktığı takdirde gereken tedbirler hiç tereddüt edilmeksizin alınacaktır" demiş ve başarılı öğrencilere Alparslan Türkeş'in "Dokuz Işık ve Türkiye" kitabını hediye etmekten geri durmamıştır (6).

Sol yükseldikçe faşist saldırıların üniversitelerde de sertliği arttırmakta, 25 Mayıs 1980'de KTÜ Mimarlık Fakültesi'ne Ekrem Çamaş isimli bir ülkücü bomba yerleştirirken düzeneğin patlaması sonucu ölmektedir (7).

(1) Heath W. Lowry, Trabzon Şehrinin İslamlaşması ve Türkleşmesi 1461-1583, s.19

(2) Karardı Karadeniz, İletişim Yayınları, s.103

(3) Karardı Karadeniz, İletişim yayınları, s.32.

(4) Karardı Karadeniz, İletişim yayınları, s.24.

(5) Ayşe Hür, Taraf, 23 Ocak 2011.

(6) Trabzon'u anlamak, İletişim yayınları, s.260

(7) Karadeniz, 25 Mayıs 1980.

Erken Cumhuriyet Dönemi ve Din-İ

Güneş Gümüş

Başlangıcından bugüne Kemalist Cumhuriyet ile din arasında çetrefilli bir ilişki oldu. Ne tam bir kopuş, yadsıma ne de dahil etme, kapsama... Belki de, Cumhuriyet rejiminin din konusundaki tavrına yönelik en uygun ifade, ikisi arasında (ibrenin bazen bir tarafının bazen de diğer tarafının ağır bastığı) bir salınım olacaktır.

Rejimin bu salınımı önemli bir kitle açısından memnuniyetsizlik kaynağı oldu; hem de farklı içerikle olsa da aynı konu temelinde rejime eleştiri yöneltmek konusunda karşıt uçları ortaklaştırarak. Bir yanda din konusundaki tavrı nedeniyle rejimi dinsizlikle suçlayan İslamcılar, diğer yanda “laik” olmaması, Sünni İslam’ı güçlendiren tavrı alış nedeniyle Kemalist rejime ithamlarda bulunan Aleviler, sosyalistler vb. Bu eleştirilerden hangisi haklı temellere dayanıyor? Hangisi Kemalist Cumhuriyet’in din konusundaki şifrelerine işaret ediyor?

Kemalist rejimle din arasındaki ilişki meselesi, bu soruları yanıtlarken doğrudan eleştirilerden birinin haklı bulunmasını engelleyecek şekilde çelişkiler¹ içerdi, halen de içermekte. Dolayısıyla Kemalist Cumhuriyet’te dinin konumunu açıklığına kavuşturmak için, bu çelişkilerin maddi-düşünsel temellerini ve onları ortadan kaldırmak (ya da en azından rejimin yolundan çekmek) için üretilen çözümleri ele almak gerekmektedir. Bu bağlamda da dinle ilişki meselesini Türk modernleşme sürecinin gelişim seyrinde takip edilmesine ve 81 yıllık Cumhuriyet’in ideolojik kodlarının büyük oranda oluşturulduğu kuruluş sürecinde dinin konumunun ele alınmasına ihtiyaç var.

Bu yazı dizisinde, bu perspektifle erken Cumhuriyet döneminde dinin konumunu ele almayı ve Cumhuriyet’in kuruluş sürecinde “din dışlandı mı?” sorusuna yanıt üretmeyi hedeflenmektedir. Bu şekilde Cumhuriyet tarihinin en tartışmalı konularından birisi olan Cumhuriyet rejimi-din arasındaki ilişkinin temellerine gidilerek bugünün anlaşılmasının kolaylaştırılması amaçlanmaktadır.

Din ve Laiklik

Dinin toplumsal, siyasal konumundaki gerileme Türkiye’ye has bir gelişme olmamış; evrensel düzeyde bu yönde bir gelişme çeşitli ülkelerde farklı tarihsel deneyimler çerçevesinde yaşanmıştır. Modernleşme sürecinin vazgeçilmez bir ayağı dinin toplumsal konumunda genel bir gerilemenin yaşanmasıdır ki sekülerleşme² süreci olarak niteleyebileceğimiz bu gelişmeler önemli bir döneme yayılan gelişim sürecinin ürünüdür.

Dinin toplumsal yaşamdaki belirleyiciliğinin azalması, burjuva gelişim süreçlerine bağlı olarak çeşitli ülkelerde farklı biçimlerde yaşanmıştır. Din-devlet ilişkilerinin yapılaşması bağlamında genellikle iki farklı model tanımlanmasına gidilmektedir: laiklik ve sekülerleşme. Bu iki farklı yapılaşmanın model ülkeleri olarak ise sırasıyla Fransa ve İngiltere sunulmaktadır.

Fransa’da burjuva demokratik dönüşüm radikal bir devrim süreciyle gerçekleşmiş; karşısına dikilen (kendisiyle uzlaşmayı reddeden) feodalitenin egemenleri aristokrasi, krallık ve ruhban sınıfının keskin bir şekilde tasfiyesi gerçekleşmiştir. İngiltere’de ise eski rejimin egemenleri kapitalist gelişmeye ayak uydurabilmelerinden ötürü (eski ve yeni egemenlerin uzlaşması çerçevesinde) 1650’deki devrimden itibaren radikal kırılmalar olmamıştır. Bu farklı burjuva gelişim süreçleri din-devlet işlerinin düzenlenmesinde de farklı deneyimlere kaynaklık etmiştir. Bu bağlamda, Fransa’da militan bir nitelik taşıyan laiklikten, İngiltere’de ise daha yumuşak nitelikteki sekülerleşmeden bahsedilmektedir. Radikal, ılımlı; nasıl tanımlanırsa tanımlansın dinin

¹Cumhuriyet rejiminin yurttaşlarının kimliklerini din üzerinden inşa etmeye devam etmesi önemli bir çelişki kaynağı olmuştur.

²Nuray Mert, sekülerleşmeyi “dinin toplumda otoritesini yitirmesi süreci” (1994: 18) veya “geleneksel toplumdan sanayi toplumuna geçişe paralel olarak... dünyevi diye tanımlayabileceğimiz modern dünya görüşünün dinsel öğretinin yerini alması süreci” (Mert, 1994: 17) olarak tanımlamaktadır. Bülent Tanör ise “Secularism... din ve ruhban dışılık ya da dünyasallık anlamına gelir.” (2006: 259) demektedir. Laikliği “din ve devletin birbirinden ayrılması ilkesine dayalı bir siyasal örgütlenme biçimi” (Mert, 1994: 17) ve “siyasal yönetimin dayandığı meşruiyet zemininin dinden bağımsız hale gelmesi” (Mert, 1994: 17) olarak tanımlayan Mert, “devletin laikliği, toplumun ise sekülerliğinden bahsetmek gerekir” (1994: 17) diye belirtir.

siyasal ve toplumsal yaşamdaki konumu açısından iki ülkede de sonuçların benzer olduğu açıktır.

Fransa ya da İngiltere modelinde olsun laiklik-sekülerleşme dinin içinden gelişen bir reform hareketi temelinde uzunca bir döneme yayılan bir gelişimin ürünü olmuştur. Dünyanın çoğu bölgesi açısından (İslam coğrafyasının da dahil olduğu) laiklik-sekülerleşme kendi içsel dinamiklerinin bir ürünü olarak ortaya çıkmamış ve kısa bir zaman diliminde hayata geçirilmek durumunda kalınmış; Batılılaşma sürecinin bir parçası olarak şekillenmiştir: “Sekülerleşme süreci değişik toplumlarda farklı tarihsel deneyimler olarak izlenebilir. Batı Avrupa ülkelerinin çoğunda bu süreç görece olarak yavaş ve toplumun birçok kesiminde eşzamanlı ve topyekün dönüşümler şeklinde yaşanırken, dünyanın diğer birçok yerinde ve bu arada İslam dünyasında genelde yönetici bir seçkinler sınıfının bilinçli siyasal çabalarının bu süreci belirlediği söylenebilir” (Mert, 1994: 38).

Türk modernleşmesi sürecinde sekülerleşme-laiklik, kendinden menkul bir dönüşümün değil evrensel bir sürecin bir parçası olarak gelişti. Türk modernleşmesinin yürütücüleri, sekülerleşme-laiklik konusundaki düşünce ve pratiklerini Batı’daki örneklerle referansla oluşturdular. Türk modernleşmecileri açısından gelişim seyri bağlamında kendilerine en yakın örnek olarak Fransa görülmüştür. Din-devlet işlerinin şekillenişinde de Fransa modeli laiklik referans kaynağı olmuştur. Sadece “laik” kelimesinin kendisi Fransızcadan Türkçe’ye aktarılmamakta; bu gelişim modeli genel olarak temel alınmaktadır: “*Yunanca Laos, ruhbandan olmayan, Laikos da halka ilişkin olan anlamına geliyor. Latince Laicus, dine ilişkin olmayan demek. Fransızcadaki Laic ya da Laïque de din ve ruhban dışılığı ifade eder. Laïcité, Türkçedeki Laiklik deyiminin karşılığıdır*” (Tanör, 2006: 259).

Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı İmparatorluğu’ndan bir kopuş ifade ettiği iddiasındadır. Teokratik olarak nitelenen Osmanlı’dan kopuş iddiası, dinin konumlandırılmasında bu kopuşa uygun düşecek düşünce ve pratiklerin hayata geçirilmesini beraberinde getirmiş; bu bağlamda Fransız modeli laiklik en uygun düşen biçim olmuştur.

Türk Modernleşmesinde Sekülerleşme/Laiklik

Kemalizmin en belirgin özelliklerinden birisi kendini bir milat olarak ortaya koyuşu ve eski rejimden keskin bir kopuşu ifade ettiği yönünde tezidir. Bu iddiasının en hakkını verdiği konunun laiklik olduğu yönünde genel bir kabul vardır. Ancak Cumhuriyet’in kurucu ilkelerinin boşlukta oluşmadığını belirtmek gerekir. Türk modernleşmesinin sadece entelektüel mimarlarının değil bu

Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk Diyanet İşleri Başkanı Mehmet Rifat Börekçi

Kemalizmin en belirgin özelliklerinden birisi kendini bir milat olarak ortaya koyuşu ve eski rejimden keskin bir kopuşu ifade ettiği yönünde tezidir. Bu iddiasının en hakkını verdiği konunun laiklik olduğu yönünde genel bir kabul vardır. Ancak Cumhuriyet’in kurucu ilkelerinin boşlukta oluşmadığını belirtmek gerekir. Türk modernleşmesinin sadece entelektüel mimarlarının değil bu sürecinin yürütücülerinin de Osmanlı’nın son döneminden yeni Cumhuriyet’in kuruluşuna uzanan periyotta büyük oranda aynı kişilerden oluştuğu düşünüldüğünde bu iddialar anlamını daha çok yitirir. Osmanlı’nın son dönemlerinden alınan miras temelinde Türkiye Cumhuriyeti’nin din konusundaki tutumu, sekülerleşme/laiklik konusundaki düşünce ve pratiği oluşturulmuştur.

sürecinin yürütücülerinin de Osmanlı’nın son döneminden yeni Cumhuriyet’in kuruluşuna uzanan periyotta büyük oranda aynı kişilerden oluştuğu düşünüldüğünde bu iddialar anlamını daha çok yitirir. Osmanlı’nın son dönemlerinden alınan miras temelinde Türkiye Cumhuriyeti’nin din konusundaki tutumu, sekülerleşme/laiklik konusundaki düşünce ve pratiği oluşturulmuştur.

19. yüzyıldan itibaren Osmanlı’da sekülerleşme/laiklik yönünde adımlardan bahsedebiliriz. Sekülerleşme/laikliğe hizmet eden reformların tamamı bilinçli olarak bu yönde bir kaygı temelinde gerçekleşmemiş; Batı karşısında ayakta kalma mücadelesi veren Osmanlı’nın çıkış yolu olarak düşündüğü devletin modernleşmesi amacı temelinde yapılmıştır. Devletin modernleşmesi siyasal yönetimin bilimselleşmesi, akılcılaşmasını içerdiği oranda dinin bu alandan uzaklaştırılmasını da gerektirmiştir.

Osmanlı’da sekülerleşme/laiklik yönündeki reformlar açısından II. Mahmut başlangıç kabul edilir. II. Mahmut’un askeri reformları önünde engel teşkil eden Yeniçeri Ocağı’nı 1829 yılında kaldırması ulemanın devlet üzerindeki yaptırım gücünün büyük oranda zayıflamasına hizmet ederek sekülerleşme/laiklik yolunda ilk adımlardan olmuştur. Yine II. Mahmut döneminden başlayarak dinsel eğitimden ayrı olarak modern eğitim kurumlarının (Harbiye, Tıbbiye, Rüstiye ile

devamında Mülkiye Hukuk Mektebi, sanat ve öğretmen okulları) kurulması ulemanın eğitim üzerindeki rolünü azaltan uygulamalar olmuştur. Sivil ve seküler yargıyı ifade eden Nizamiye mahkemelerinin kurulması; 1858 Ceza Kanunu’nun kabulü ulemanın bir başka önemli alandaki, yargıdaki rolünü sınırlandırmıştır. Tanzimat ve Islahat fermanı ile en önemlisi 1908’de Meşrutiyet’in ilanını da sekülerleşme/laiklik yönünde önemli adımlar olmuştur. Osmanlı döneminde sekülerleşme/laiklik konusundaki son adımlar ise 1916-17 arasında gerçekleştirilen, Şeyhülislamın yetkilerini dinsel alana sınırlandıran değişikliklerdir.

1920’li yıllara gelindiğinde, artık, yeni Cumhuriyet bu birikimlerin üzerine basarak din-devlet işleri konusundaki düşünce ve pratiğini oluşturmuş ve geliştirmiştir.

Üç Tarz-ı Siyasetin Dönüşümü

Türkiye Cumhuriyeti’nin laikleşmesinin yolu Osmanlı’dan alınan miras temelinde sadece reformlar bağlamında açılmamış; Osmanlı’nın son döneminin entelektüel hayatı da bu konuda düşünsel temelleri meydana getirmiştir. Osmanlı’dan Türkiye Cumhuriyeti’ne devralınan entelektüellerin kendileri de bir değişim-dönüşüm sürecinin parçası olmuştur.

1904 yılında Yusuf Akçura, bir gazetede

Aleviler Cumhuriyet rejimi altında Osmanlı dönemindeki dinsel inançları üzerindeki yoğun baskı koşullarına doğrudan maruz kalmasa da “tekke ve zaviyelerin kapatılması kanunu” çerçevesinde dergahları kapatılmış, Diyanet İşleri Başkanlığı eliyle Sünni İslam anlayışı egemen dini inanç biçimine dönüştürülmüştür.

yayınlandığı “Üç Tarz-ı Siyaset” adlı makalede Osmanlı’nın Batı karşısındaki gerilemesine, yenilgisine son verecek kurtuluş yolu olarak beliren üç siyasi akımı (Osmanlıcılık, İslamcılık ve Türkçülük) tarifleyerek hangisinin bu misyona uygun olduğunu tartışmaktadır. Ancak bu siyasi akımlardan Osmanlıcılığın ömrü uzun olamamış, Balkan savaşları ile Osmanlı üst kimliği altında imparatorluğun birarada tutulmasının mümkün olmadığı açığa çıkmıştır. Osmanlı’nın son dönemlerinde, artık, kurtuluş ümitleri şu üç akıma bağlanmıştır: İslamcılık, Türkçülük ve Batıcılık. Bu üç akımdan ikisi (Türkçülük ve Batıcılık) bu misyonun taşıyıcılığını yapabileceklerini kanıtlamış ve kurtuluş mücadelesi Osmanlı devletinin yerine Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasıyla tamamlanmıştır. Böylece üç tarz-ı siyaset miadını doldurmuş; Nuray Mert’in ifadesiyle, laiklik ve milliyetçilik üzerine kurulmuş “Cumhuriyet devrimi, ilk bakışta, son dönem Osmanlı düşünce hayatını belirleyen üç akımdan; İslamcılığın yenilgiye uğrayıp, diğer ikisi olan Türkçülük ve Batıcılığın birlikte iktidar olması”nı ifade etmiştir (Mert, 2004: 197).

Osmanlı’nın son dönemine damgasını vuran üç tarz-ı siyasetten İslamcılığın yenilgisi, sadece imparatorluğun bu kimlik etrafında birarada tutulabilir olmadığının (Müslüman

Arapların da yüz çevirmesi gibi örnekler temelinde) açığa çıkmasından kaynaklanmaz. Osmanlı’nın Batı karşısındaki gerileyişi ve sonunda çöküşü İslam’ın bir yenilgisi olarak kavranır: “Bu o dönemin koşulları içinde son derece anlaşılır bir akıl yürütmedir; zira o dönemin düşünce ve kurumsal yapısı olduğu kadar, siyasal toplumsal sınıflandırma sistemini belirleyen de dindi. Osmanlılar kendilerini, öncelikle İslam aleminin, Batı’yı da Hristiyan aleminin temsilcisi olarak görüyorlardı. Bir yenilgi söz konusu ise bu aynı zamanda İslam’ın yenilgisiydi” (Mert, 2004: 198).

Yeni Cumhuriyet’in kurulmasıyla birlikte Osmanlı İmparatorluğu’nun Batı karşısındaki yenilgisi kesinleşmiş ve bu yenilginin nedenleri sorgulanırken fatura İslamiyet’e de kesilmiştir. Ancak Türk modernleşmesinin başlangıcından itibaren bu bilinçten bahsetmek hatalı olacaktır. Sürecin gelişimi içinde bu yönde bir keskinleşme olmuş; İslamiyeti bir engel olarak kavrama yeni Cumhuriyet’te billurlaşmıştır.

Yeni Cumhuriyet’in Düşünce ve Pratiğinde Laiklik

Laiklik, Batı karşısındaki yenilgiye son verme çabasını ifade eden modernleşme sürecinin nihai bir sonucu olarak gerçek içeriğine Türkiye Cumhuriyet’inde kavuşmuştur.

Cumhuriyet döneminde laiklik, modernleşme yönünde atılan adımların doğal bir ürünü değil Cumhuriyet ideolojisinin ayrılmaz bir parçası, bilinçli bir çabanın ürünü olarak şekillenmiştir. Artık laikleşmenin düşünsel ve pratik yürütücülerinin de din-devlet işleri konusundaki tavırları netleşmiştir. Yeni Cumhuriyet’in kurucu kadrolarınca dinsel bağınazlık (kimi zaman dinin kendisi) geri kalmışlığın nedeni olarak görülmekte ve ilerlemenin önünde bir engel addedilmektedir³. Kemalist Cumhuriyet’in İçişleri Bakanlığı’nı yapmış Şükrü Kaya, Osmanlı’nın durumunun “Müslümanlar arasında da ne dinin siyasete ne de siyasetin dine alet olabildiğini, devlet iradesinde ve dış münasebetlerde dini gayret ve taassup politikasının çok tehlikeli, hatta zararlı olduğunu göstermeye” (Solak, 2013: 344-5) yeterli olduğunu söylerken aynı düşünce biçimini yansıtmaktadır.

Yeni Cumhuriyet açısından halifeliğin kaldırılması ile başlayan reformlar temelinde 1924 bir dönüm noktasını ifade etmektedir. 1920-24 arası genel olarak bir geçiş dönemi olarak değerlendirilmiş; 1924 ile 1945 arasındaki dönem ise Cumhuriyet’in laiklik konusunda radikal tavır aldığı bir periyot olarak görülmüştür⁴. 1945 sonrası ise laiklik konusunda devletin daha ılımlılaştığı bir evre olarak okunmuştur. 1924’e kadar Mustafa Kemal’in pragmatizm örneği sergileyerek dine karşı kapsayıcı bir üslup kullandığı ve bu yönde pratiklerde bulunduğu sıklıkla ifade edilmektedir. Ancak bu dönemki sözlerinin içinde 1924 sonrasında netleşecek tavrının işaretlerini görmek mümkündür. Dolayısıyla her şey 1924’te aniden başlamamış; 1920-24 arasının oluşturduğu geçiş döneminin ortaya çıkardığı söz ve pratik üzerinden ilerlenmiştir.

- 1) ATATÜRK, *Din ve Laiklik Üzerine*, Kaynak Yayınları, İstanbul 2012.
- 2) MERT Nuray, “Cumhuriyet Türkiye’sinde Laiklik ve Karşı Laikliğin Düşünsel Boyutu”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Kemalizm*, Cilt: 2, İletişim Yayınları, İstanbul 2004, s.197-209.
- 3) MERT Nuray, *Laiklik Tartışmasına Kavramsal Bir Bakış*, Bağlam Yayıncılık, İstanbul 1994.
- 4) SOLAK Mustafa, *Atatürk’ün Bakanı Şükrü Kaya*, Kaynak Yayınları, İstanbul 2013.
- 5) TANÖR Bülent, *Kurtuluş Kuruluş*, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul 2006.
- 6) TUNÇAY Mete, “İkna (İnandırma) Yerine Tecebbür (Zorlama)”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Kemalizm*, Cilt:2, İletişim Yayınları, İstanbul 2004, s.92-96.

³Din, Cumhuriyet reformlarının önünde de bir engel teşkil ediyordu: Örneğin, Kazım Karabekir, İzmir İktisat Kongresi’nde Latin harflerinin kabulü önerisine İslam temelli bir karşı çıkışta bulunmaktaydı.

⁴Mete Tunçay, Cumhuriyet rejiminin özellikle ilk on yılının açıktan dine karşı çıkılmasa da, inanılması güç boyutlarda bir umursamazlıkla geçtiğini söylemektedir. (M. Tunçay, “İkna (İnandırma) Yerine Tecebbür (Zorlama)”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Kemalizm*, s.95.)

12 Eylül'den AKP Dönemine İşçi Sınıfı ve Hakları

ENGİN KARA

24 Ocak ve Neoliberalizm

80'li yıllarda dünyada hâkimiyetini ilan eden neoliberalizmin Türkiye'deki hikâyesinin başlangıç noktasını 24 Ocak Kararları ve bu kararların uygulanabilmesi yolunda yıllar boyunca atılan adımlar oluşturur. Eski MESS başkanı olan ve Süleyman Demirel tarafından 1979 yılında Başbakanlık Müsteşarlığı görevine getirilen Turgut Özal tarafından hazırlanan 24 Ocak programı, 60'lar ve 70'ler boyunca hak ve ücretlerde ciddi ilerlemeler kaydeden işçi sınıfının elinden bu kazanımları almayı, ülke sermayesinin arzularını yerine getirmeyi, uluslararası sermaye için ise çekici bir ucuz emek cenneti yaratmayı hedefleyen saldırı silsilesinin başlangıcı oldu. Kararların ana hattı şöyleydi:

“Devletin ekonomideki payını küçülten önlemler alınacak ve KİT'lerdeki uygulamaya paralel olarak tarım ürünleri destekleme alımları sınırlandırılacaktı. Ayrıca kararlar dış ticaret serbestleştirilmesini ve yabancı sermaye yatırımlarının teşvik edilmesini, kâr transferlerine kolaylık sağlanmasını içeriyordu. Yine bu kararlardan sonra ithalat kademeli olarak liberalize edilmiş, ihracat; vergi iadesi, düşük faizli kredi, imalatçı ihracatçılara ithal

girdide gümrük muafiyeti, sektörlere göre farklılaşan teşvik sistemi ile teşvik edilmiştir”(1).

Bu programın kitlelerin yaşam şartları konusundaki yansıması düşük ücretler, güvencesiz iş, çalışma şartlarının esnekleşmesi, sendikasızlaşma/örgütsüzleşme, yoğun hak gaspı ve daha niceleri olacaktı. Yine bu program etrafında şekillenen çalışma yaşamı mevzuatı da, sendikalaşma oranlarının düştüğü, grev ve grevlerin sonucunda kazanılan başarıların azaldığı, işçi sınıfının daha fazla parçalandığı bir tablo yaratmakta etkili olacaktı.

12 Eylül Darbesi

Kenan Evren 1991 yılında şöyle diyecekti: *“Eğer 24 Ocak kararları denen kararların arkasından 12 Eylül dönemi gelmemiş olsaydı, o tedbirlerin fiyasko ile sonuçlanacağından hiç şüphe yoktu. Böyle sıkı bir askeri rejim sayesinde o tedbirler meyvesini vermiştir”(2).* Nitekim 24 Ocak kararlarının ilan edildiği yıl olan 1980'den darbeye kadar olan süre içerisinde grev ve grevci sayısı son yirmi yılın en yüksek rakamlarına ulaşmıştı: Grev sayısı 220, greve katılan işçi

Ancak ekonomik temelde ciddi dönüşümlere yol açacak bu programı uygulamak, ilk etapta pek de mümkün olmadı. 12 Eylül'e kadar geçen sürede, program doğrultusunda yalnızca ufak düzenlemeler gerçekleştirilebildi. Böylece sermayenin çeşitli kesimleri (ki buna uluslararası sermaye de dâhil) açısından, bu dönüşümün gerçekleştirilebilmesi için olağanüstü bir döneme ihtiyaç doğdu. Nihayetinde açıklanmasından sekiz ay sonra 24 Ocak kararlarının girdiği yolda ilk keskin viraj 12 Eylül ile dönülecekti.

sayısı 84.832 (3). Ayrıca bu yıl içerisinde yaklaşık 131 bin işçinin grevi ertelenmişti. 1982 Anayasası'ndan önceki dönemdeki grev erteleme uygulamasında, erteleme süresinin ardından grevler yeniden başladığı için, eğer darbe olmasaydı 1980 yılında greve çıkan işçi sayısı 200 bini bulacaktı. İşçi sınıfı içerisinde grev eğiliminin bu derece artması, sermaye lehine politikaların uygulamaya konulması önünde en büyük engeli oluşturuyordu. Ve bu engelin ortadan kaldırılması için gerekli yasal düzenlemelerin yapılması için 12 Eylül rejimi gibi bir aygıtı ihtiyaç doğmuştu.

12 Eylül'ün ilk adımlarından biri ise bütün grevleri ertelemek oldu. 15 Eylül günü grevdeki tüm işçiler işbaşı yapmıştı. Darbenin ardından Türk-İş dışındaki tüm sendika konfederasyonları kapatılırken, Hak-İş'in MGK'ya yaptığı başvuru sonucunda 1981 yılının başlarında Hak-İş ve bağlı sendikalara faaliyet izni verildi. Türk-İş'in içerisindeki bazı sendikaların (Yol-İş'in İstanbul, İzmir ve Diyarbakır şubeleri, Petrol-İş, Deri-İş) faaliyetleri de yasaklandı. Ayrıca konfederasyonlar dışındaki bağımsız sendikaların çalışmaları da MGK tarafından durduruldu.

1982 Anayasası ve bir yıl sonra çıkarılan Sendikalar Kanunu ile Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu ile sendikal örgütlenme ve grev hakları büyük ölçüde rafa kaldırılırken, toplu iş sözleşmesi aşamasında tarafların görece dengesi sermaye lehine bozulmuştu. Burada daha öncesinde incelediğimiz bu anayasa ve kanunların getirdiği temel sınırlandırmaları tekrarlamakta fayda var:

- *Sendikalar sadece işkolu esasına göre kurulabilir.*
- *Sendikaların yetki alabilmesi için %10'luk işkolu barajını ve %50+1 işçilik işyeri barajını aşması gerekmektedir.*

- *Sendikanın greve çıkabilmesi için grev kararı alması ve ilan etmesinin ardından 145 gün (5 ay) beklemesi gerekmektedir.*
- *Hak grevi (toplular iş sözleşmesinden doğan hakların verilmemesi nedeniyle grev) yasaklanmış, sadece toplu iş sözleşmesi görüşmeleri esnasında grev (menfaat grevi) hakkı tanınmıştır.*
- *Grevin yasak olduğu sektörlerin kapsamı genişletilmiştir.*
- *Grev esnasında grev çadırı kurmak, grev alanında topluca beklemek yasaklanmıştır.*
- *Grev erteleme uygulaması, adeta "grev yasaklama"ya dönüştürülmüştür. 12 Eylül öncesinde, ertelenen grevin, erteleme süresinin bitiminde yeniden başlaması söz konusuyken, yeni uygulamada erteleme süresinde sendika ve işveren arasında anlaşma sağlanamazsa, uyuşmazlığın Yüksek Hakem Kurulu tarafından çözümleneceği kabul edilmiştir.*

Böylece sendikalaşma ve özellikle grev hakkı kâğıt üzerinde kabul edilmiş gibi görünse de, fiilen sendikalaşmanın büyük ölçüde zorlaştığı, greve başvurmanın ise neredeyse imkânsız bir hâl aldığı söylenmelidir.

Sermaye Gruplarının ve Sendikaların 12 Eylül'e Tepkileri

Bu başlıkta sermayenin tepkileri adına, çeşitli kurumların temsilcilerinin 12 Eylül'e ithafen söylediklerini vermekle yetineceğim:

"12 Eylül olmasaydı bu ekonomik programın [24 Ocak] neticelerini alamazdık"

Turgut Özal (12 Eylül'ün hemen ardından kurulacak olan hükümette Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı, 1983'te ANAP'ın kurucusu.)

"Askeri yönetimin zamanında ve doğru kararlar almasıyla çok değerli bir zaman tasarrufu sağlanmıştır."
Rahmi Koç

"12 Eylül'den sonraki yönetim 24 Ocak kararlarının başarısını iki kat artırmıştır"
İbrahim Bodur (İstanbul Sanayi Odası başkanı)

"Bugüne dek işçiler güldü, şimdi sıra bizde"
Halit Narin (TİSK – Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu başkanı)

İşçi sendikalarının 12 Eylül'e verdiği refleksler ise bütünsel olarak bir fiyasko oluşturmaktadır. Türk-İş Genel Başkanı İbrahim Denizcier, darbenin hemen ardından Kenan Evren'e *"Milletin bağrından çıkan ordumuzun tam bir bütünlük içinde milletimize huzur ve güven veren bu davranışının milletimiz ve memleketimiz için hayırlı olmasını temenni ile Türk-İş topluluğu adına saygılarımı arz ederim."* şeklinde biten bir mesaj göndermiştir. Türk-İş ve bağlı sendikaların önemli bir bölümü darbeyi alkışlarken, Türk-İş Genel Sekreteri Sadık Şide, 21 Eylül'de kurulan hükümette kendisine teklif edilen Sosyal Güvenlik Bakanlığı görevini kabul ederek darbeye bakan olmuştur. Şide, Mayıs 1982'de yapılan Türk-İş genel kurulunda yeniden genel sekreter seçildi.

Hak-İş, darbenin ardından kapatılan konfederasyonlardan biriydi. Buna rağmen darbeyi alkışlayan Hak-İş, temsilcilerinin MGK'ya yaptığı başvurulardan sonra 18 Şubat 1981'de yeniden faaliyet izni kazandı. Başvuruda Hak-İş'in 12 Eylül öncesi anarşide yer almadığı vurgulanmaktaydı. Nitekim Hak-İş'in 12 Eylül'e verdiği destek de, "anarşi ortamı yaratan" sendika ve konfederasyonların çalışmalarının durdurulması sevincini taşıyordu.

DİSK içerisinde 12 Eylül'den birkaç gün öncesinde darbe olacağının haberini alan sendikacılar bulunmaktaydı(4). Buna rağmen basına bu bilgi yansıtılmazken, darbeye karşı herhangi bir direniş de örgütlenmemiştir. Aksine, teslim olma çağrısının üzerine birçok DİSK üyesi sendikacı Selimiye Kışlası önünde teslim olmak için sıraya girecekti. Bu atmosferde 1955 DİSK üyesi gözaltına alınırken 600'ün üzerinde tutuklama gerçekleşti. Baskıları, işkenceleri yeni baştan anlatmaya gerek yoktur herhalde. Sonuçta 24 Aralık 1981'de İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Mahkemesi'nde açılan davada DİSK'e yöneltilen iddianame şu şekildeydi:

"Marksist-Leninist illegal bir ihtilal örgütünün üyeleri olarak işçi sınıfının iktidarına dayalı proletarya diktatörlüğünü kurmak, proletarya sosyalizmini gerçekleştirmek amacıyla, işçi sınıfının siyasi örgütü durumuna gelmiş bulunan DİSK öncülüğünde diğer emekçi ve orta katmanlarla birlikte devlet nizamını, anayasal düzeni, devletin temel kuruluşlarını ihtilalci yöntemlerle yıkmaya teşebbüs ettikleri, yukarıda tafsilatlı olarak belirtilen ve açıklamaları yapılan delillerden anlaşılmış olduğundan, fiili ve hareketlerine uyan Türk Ceza Kanunu'nun 146/1. maddesi gereğince ayrı ayrı cezalandırılmaları..."

Ancak iddianamede proletarya diktatörlüğü kurma amacıyla "suçlanan" DİSK, 12 Eylül darbesine bir direniş gösteremeyerek, 70'lerin sonunda ulaştığı güce rağmen kendi iflasının da önünü açmış olacaktı.

1983-2002 Arası Dönemde İşçi Sınıfı

1983'te gerçekleştirilen genel seçimler ile ülke yeniden "demokrasi"ye geçmiş ve "olağanüstü rejimin" açtığı yoldan "olağan rejimler" ilerlemeye başladı. 83 seçimlerini Turgut Özal'ın kurduğu Anavatan Partisi (ANAP) kazanmış ve Turgut Özal 45. Hükümetin başbakanı olmuştu. 1991'e kadar ANAP tek başına iktidar olmuş, bu tarihten itibaren ise koalisyonlar dönemi başlamıştır.

ANAP döneminde, artık grev yasaklama olarak kullanılan "grev erteleme" uygulanmasına yoğun olarak başvurulmuş, 1983'ten AKP'ye kadar olan dönemde alınan 24 grev erteleme kararının 9'u (%37,5) bu dönemde gerçekleşmiştir. ANAP'tan sonra grev ertelemeye en sık başvurulmuş dönem, koalisyon lideri DYP dönemi, özellikle de Tansu Çiller dönemi (10 erteleme) olmuştur.

Grev ertelemelerin neredeyse tümünün sebebi "milli güvenlik" olmuşken, 1991'de Körfez Krizi sırasında ANAP'lı başbakan Yıldırım Akbulut, 27 Ocak'ta bir grev erteleme

kararı almıştır. Bu karar kapsam bakımından oldukça geniştir. 160 işyerinde uygulanan ve 100 işyeri için alınan grev kararları, bu karar ile topluca ertelenmiştir. Erteleme kararının etkilediği işçi sayısı 136 bindir. Ülke dışındaki olaylar bahane edilerek milli güvenlik gerekçeli grev erteleme kararının alınması büyük tepkilere yol açmıştır(5).

İşçi sınıfı ise 12 Eylül'ün yıkıcı gücüne rağmen, kısa sayılabilecek bir sürede toparlanıp yeniden hareketlenmeye başladı. 80'lerin sonuna doğru bu hareketlenme kendini iyiden iyiye hissettirirken, 1989 Bahar Eylemleri işçi sınıfının tarih sayfalarında yeni bir yaprak açmasını sağlamıştır. 89'un Mart, Nisan ve Mayıs aylarında kamu kesiminde çalışan işçilerin eylemsellikleri, tarihe Bahar Eylemleri olarak geçmiştir. Kamu işverenleri ile Türk-İş'e bağlı sendikalar arasındaki toplu sözleşme görüşmelerinin tıkanmasıyla, sayılan aylar etkili işçi eylemlerine sahne olmuştur. Bahar eylemleri 12 Eylül ve ardından gelen ANAP döneminde yaşanan reel ücret kayıpları-yoksullaşmanın bir sonucu olarak gerçekleşmiştir. Sonuçta eylemlerden önce %40 zam öneren hükümet, eylemlerden sonra %140 civarında ücret artışı kabul etmek zorunda kalmıştır.

Bahar Eylemleri'nin yarattığı atmosferle girilen 90'lı yıllar da işçi hareketinde kabarmaya sahne olmuştur. 1990 ve 1991 yıllarında ortalama 160 bin işçi grevlere katılırken, Türkiye tarihinin en çok grevci sayısı 200 bine yakın işçinin grevlere katılım gösterdiği 1995 yılı oldu. 1990-1995 yılları arasında toplam 605 bin işçi grev yaptı(6). Bu yükselen grev eğilimi karşısında 90'lı yılların iktidarlarının verdiği tepki yine "grev erteleme" taktiği oldu. 1995 yılında (Başbakan: T. Çiller) toplam 10 grev ertelenerek yasaklandı.

90'ların tek eylem tarzı grev değildi. Grevler dışında birçok "kanunsuz" işçi eylemi de gerçekleşmişti. Bu eylemlerin kanunsuz durumuna düşmesinin sebebi, 82 Anayasası ve bağlantılı kanunlarda grev hakkının oldukça sınırlandırılmış olmasıydı.

İşe gitmeme, iş bırakma, işçi mitingleri, kitlesel

İşe gitmeme, iş bırakma, işçi mitingleri, kitlesel yürüyüşler, sendikal sebeplerle işten atmalara karşı direnişler, fabrika işgalleri... İşçi sınıfının eylem konusundaki yaratıcılıklarını da ortaya çıkaran bu sürecin sonucunda, yasal engellemeler fiili mücadeleler ile aşılmış olacak, bu doğrultuda işçi sınıfının meşrulaştırabildiği ölçüde grev ve direniş hakları yasal düzlemde de genişleyecekti.

yürüyüşler, sendikal sebeplerle işten atmalara karşı direnişler, fabrika işgalleri... İşçi sınıfının eylem konusundaki yaratıcılıklarını da ortaya çıkaran busürecin sonucunda, yasal engellemeler fiili mücadeleler ile aşılmış olacak, bu doğrultuda işçi sınıfının meşrulaştırabildiği ölçüde grev ve direniş hakları yasal düzlemde de genişleyecekti.

Ayrıca bu dönemde kamu görevlilerinin de mücadelesi büyüyecek ve meşrulaşacaktı. 90'ların ortasında 3 kamu çalışanı sendikası konfederasyonu kurulmuştu (Türkiye Kamu Sendikaları Konfederasyonu – Kamu-Sen, 1992 / Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu – KESK, 1995 / Memur Sendikaları Konfederasyonu – Memur-Sen, 1995). Burada özellikle KESK'in ortaya çıkışı sınıf mücadelesi adına önemli bir başarı olarak not edilecekti.

90'ların akıllarda kalan işçi direnişleri arasında 1991'deki Zonguldaklı madencilerin Ankara'ya başlattığı büyük yürüyüş, Paşabahçe direnişi, Seka İzmit direnişi, Yatağan direnişi sayılabilir.

(1) 12 Eylül AKP ile Sürüyor, Serkan Üstün (bolsevik.org)

(2) Milliyet, 7 Ocak 1991 / aktaran: Yıldırım Koç

(3) Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

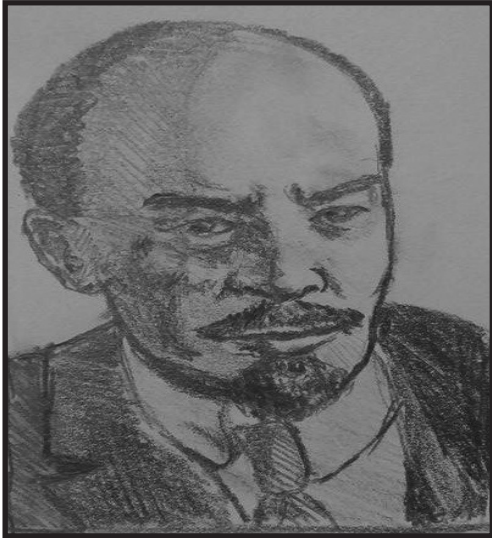
(4) Cumhuriyet gazetesi arşivi / aktaran: Yıldırım Koç

(5) Milli Güvenlik Gerekçeli Grev Ertelemeleri, Aziz Çelik

(6) İşçi Sınıfının Ayağa Kalktığı Yıllar, Aziz Çelik

Marksizm, dünyayı sınıflar mücadelesi üzerinden açıklar. Buna göre toplumdaki esas kavga, işçi sınıfı ile burjuvazi arasındadır. Toplumsal devrim de burjuvazinin yenilmesi ve işçi sınıfının iktidarı ele geçirerek sosyalizmi inşa etmesi ile gerçekleşecektir.

Diğer taraftan emperyalist kapitalizmin çelişkileri sadece işçileri ve yoksul köylüleri değil, orta sınıfları ve okumuş aydın kesimleri de harekete geçirir. Bu ikinci kesimler ya devrimci proletarya mücadelesine ve onun Marksist programına katılırlar ya da kendi dağılık bireysel varoluşlarına koşut olarak maceracılığa ve kestirme yollara savrulurlar. İkinci tercihin doğal sonucu, proleter devrim programına karşı bir pozisyon almayı doğurur. Yani kendilerini halkın kahramanları olarak gören bu kesimler, sınıfsal perspektife de düşmanlık gösterirler. Sınıf ayrımlarının ortadan kalktığı “halk” kavramı üzerinden popülist bir dünya görüşü ortaya çıkar. Halkın ortalama fikirlerine bir adaptasyon söz konusudur. Bu çerçevede egemen sınıfın fikirleri olan milliyetçi-vatansever bir hat öne çıkar ve toplumdaki geleneksel değer yargıları okşanır. Bir yandan aydın gençlik kesimlerini büyüleyecek sansasyonel silahlı eylemler düzenlenir, ama eylemdeki keskinlik fikir ve ideoloji alanında kesinlikle görülmez. Nitekim tarihteki bu tarz örgütlerin en önemlilerinden birisi olan Rus Narodnikler, Çarlığa karşı bir sürü operasyon yapıp bir sürü acı yaşadktan sonra Ekim Devrimi'ne karşı çıkmış ve en sonunda da Beyaz Ordu'ya katılmışlardır, Lenin'e ve diğer Bolşeviklere suikast düzenlemişlerdir. Bu yüzen kendi öz abisi de idam edilen Narodnik bir eylemci olan Lenin diğer devrimci Marksistlerle beraber, bir yandan ortaya konan kahramanlıkları selamlarken diğer yandan Narodniklere karşı keskin bir ideolojik mücadele yürütmüşlerdir. Aşağıda bu mücadelenin en önemli metinlerinden bazı parçaları okuyabileceksiniz.

“Devrimin tek ‘umudu’ ‘kalabalıktır’; ancak bu kalabalığa önderlik edebilen (lafta değil, fiiliyatta) bir devrimci örgüt polise karşı savaşabilir; bütün bunlar bu işin alfabesidir ve bütün bunları ispat etmek zorunda kalmak utanç vericidir. Ancak her şeyi unutmuş ya da hiçbir şey öğrenmemiş kimseler ‘bunun tam tersi bir sonuca’ vararak, istibdadın, askerler tarafından kalabalıktan ve polis tarafından da devrimci örgütlerden ‘kurtarılabileceği’, ama bakanları avlayan tek tek bireylerden kurtuluşun olmadığı yolundaki saçma ve gülünç ahmaklığa erişebilirler!”

Devrimci Maceracılık Vladimir Lenin

(...)

Sosyalist-Devrimciler, yararsızlığı Rusya devrimci hareketinin tecrübeleriyle kanıtlanmış olan terörizmi savunurlarken, terörizmi sadece kitleler arasındaki çalışmaya bağlı olarak kabul ettiklerini, bu yüzden de Rusya Sosyal-Demokratlarının bu mücadele yönteminin doğruluğunu çürütmek için (kaldı ki, bu yöntemin doğruluğu uzun bir zamandır çürütülmüş bulunuyor) ileri sürdüklerin görüşlerin kendileri için geçerli olmadığını iddia ederlerken, bir hayli zor durumda kalmaktadırlar... Sosyalist-Devrimciler, bir yandan biz teröristlerin hatalarını tekrarlamıyoruz, dikkatleri kitleler arası çalışmadan saptırmıyoruz, diye bizi temin ediyorlar; bir yandan da, Balmaşov’un Sipyagi’ni öldürmesi gibisinden eylemleri Partiyeye hararetle tavsiye ediyorlar...

“Sosyalist-Devrimcilerin Partisinin” 3 Nisan 1902’de yayınladığı bildiri... teröristlerin “en son” düşünce modelini övgüye değer bir şaşmazlıkla izliyor. İlk göze çarpan şu sözler oluyor: “Biz terörizmi, kitleler arasında çalışmanın yerine değil, aksine sırf bu çalışma için ve onunla birlikte savunuyoruz”... İşte bu kadar basit!.. Ama bildiriyi sonuna kadar okuyun, o zaman iri harflerle dizilmiş teminatın, kitlelerin adını boş yere andığını göreceksiniz. “Emekçi halkın karanlığın içinden çıkacağı ve güçlü halk dalgasının

demir kapıları paramparça edeceği” günler “ne yazık ki!” (kelimesi kelimesine “ne yazık ki!”) “henüz çok uzaklardadır ve bu uğurda ne kadar çok kurban verileceğini düşünmek bile ürkütücüdür!”. Bu sözler “ne yazık ki, henüz çok uzaklardadır” sözleri, kitle hareketini asla kavrayamadıklarını ve kitle hareketine asla inanmadıklarını açıkça göstermiyor mu? Bu iddia, daha şimdiden harekete geçmeye başlayan emekçi halkla bile bile alay etmek olmuyor mu? Ve nihayet, bu bayat görüş aslında boş ve saçma olduğu ölçüde iyi savunulsa da, ondan gene iri harflerle çıkan sonuç terörizmin yararsızlığı olurdu, çünkü emekçi halk olmadan bütün bombalar güçsüzdür, hem de gerçekten güçsüzdür. Bir de şunu dinleyin: “İndirilen her terörist darbe, istibdadın gücünün bir parçasını koparıyor ve bütün gücü (!) özgürlük uğruna savaşanların safına aktarıyor (!)” “Ve eğer terörizm sistemli bir şekilde uygulanırsa (!) terazinin kefesinin en sonunda bizim tarafımıza ağır basacağı açıktır”. Evet, gerçekten de burada herkesin apaçık görebileceği gibi teröristlerin en büyük önyargılarından biri en kaba biçimiyle karşımızda duruyor; bizzat siyasi cinayet “güç aktarır”! Böylece, bir yandan güç aktarma teorisi, öte yandan da “yerine değil, birlikte”...

...Sosyalist-Devrimcilerin “teori”sinin modeli olarak ölümsüzleştirilmeyi hak eden

bir muhakemeye sona eriyor: “İstibdadın, kalabalığa karşı koyacak askerleri, devrimci örgütlere karşı koyacak gizli ve üniformalı polisi vardır; ama ardi arası kesilmeden ve hatta birbirlerinden habersiz olarak [!] saldırıya hazırlanan ve saldıran tek tek bireylere ya da küçük gruplara karşı onu kim koruyabilir?”... “Kıvraklığa karşı hiçbir kuvvet sökmaz. Dolayısıyla görevimiz açıktır: İstibdadın her kudurgan zalimini, istibdadın bize bıraktığı [!] tek yolla, yani öldürerek yok etmek”. Artık, Sosyalist-Devrimciler, kitleler arasında çalışmayı rafa kaldırmadıklarını ya da terörizmi savunmakla bu çalışmayı parçalamadıkları yolundaki teminatlarıyla sayfalar da doldursalar, onların bu laf yağmuru, bildiriden aktardığımız bölümün modern bir teröristin gerçek ruh halini yansıttığını örtbas etmez. Güç aktarma teorisi sadece geçmişin bütün tecrübesini değil, aynı zamanda bütün sağduyuyu da tepetaklak eden kıvraklık teorisinde doğal bütünleyicisini bulur. Devrimin tek “umudu” “kalabalıktır”; ancak bu kalabalığa önderlik edebilen (lafta değil, fiiliyatta) bir devrimci örgüt polise karşı savaşılabir; bütün bunlar bu işin alfabesidir ve bütün bunları ispat etmek zorunda kalmak utanç vericidir. Ancak her şeyi unutmuş ya da hiçbir şey öğrenmemiş kimseler “bunun tam tersi bir sonuca” vararak, istibdadın, askerler tarafından kalabalıktan ve polis tarafından da devrimci örgütlerden “kurtarılabileceği”, ama bakanları avlayan tek tek bireylerden **kurtuluşun** olmadığı yolundaki saçma ve gülünç ahmaklığa erişebilirler!!

Yanlışlığının mutlaka anlaşılacağına inandığımız bu saçma görüş hiç de garip değildir. Tersine, öğreticidir. Çünkü mantıksızlığı adım adım kanıtlandığında, teröristlerin “ekonomistler”le paylaştıkları... başlıca hatalarını ortaya çıkarmaktadır. Daha önce de birçok defa belirttiğimiz gibi, bu hata, hareketimizin temel zaafını **kavrayamamalarından** ibarettir. Hareketin son derece hızlı gelişmesi yüzünden önderler kitlelerin gerisinde kaldılar, devrimci örgütler proletaryanın devrimci faaliyetini düzeyine ulaşamadılar, kitlelerin önünde yürümeyi ve onlara önderlik etmeyi başaramadılar. Hareketi birazcık tanıyan dürüst bir kimse, böyle bir zıtlığın varlığından şüphe etmez. Böyle olunca da, günümüz teröristlerin gerçekten de aynı ahmaklığa, ama tam zıt bir yönde bir ahmaklığa varan tersyüz edilmiş “ekonomistler” oldukları açıktır. Devrimcilerin güçlerinin ve daha şimdiden harekete geçen kitlelere önderlik etme imkanlarını **yetersiz** olduğu bir zamanda, birbirini tanımayan tek tek bireyler ve

“Kendimizi, uzun zamandır Rusya devriminin başına bir uğursuzluk alameti gibi çöreklenmiş bulunan o aynı kısır döngünün içinde buluruz; nitekim buluyoruz da. Bir yandan yeterince aydınlatılamamış ve örgütlendirilmemiş kalabalığın devrimci coşkusu boşa giderken, öte yandan da düzenli bir şekilde ilerleme ve kitlelerle el ele çalışma imkanına olan inancını kaybeden ‘kıvrak bireyler’in ateşlediği silahlardan yükselen dumanlar havada kaybolur gider...”

grupların bakanları öldürmesini örgütlemek gibisinden terörist eylemlere başvurulması için çağrıda bulunmak, sadece kitleler arasındaki çalışmayı desteklemekle kalmaz, aynı zamanda bu çalışmanın bütünüyle darmadağın olmasına yol açar...

Bildiri, terörizm teorisinin coşturucu yanını da eksik etmemiş. Bize deniyor ki: “Bir kahramanın giriştiği tek tek çarpışmalar bizim mücadele ruhumuzu ve cesaretimizi yükseltiyor”. Ama **hepimizdeki** mücadele ruhunu ve cesareti gerçekten yükselten biricik şeyin, kitle hareketinin yeni biçimleri ya da kitlelerin yeni yeni kesimlerinin bağımsız mücadeleye atılışı olduğunu hem geçmişten biliyor, hem de bugün gözlerimizle görüyoruz. Oysa tek tek çarpışmalar olarak kaldıkları sürece, ilk başta anlık bir heyecan uyandıran bir etki yaratırlar, ama bu arada dolaylı olarak da, bir kayıtsızlığa ve gelecek **sefere** kadar pasif bir bekleyişe yol açarlar. Daha ileride şöyle deniyor: “her terörizm alevi zihinleri aydınlatır”. Ne yazık ki, terörizmi öğütleyen Sosyalist-Devrimcilerin partisi için biz bunun doğru olduğunu göremedik. Bir de önümüze, büyük iş, küçük iş teorisi getiriliyor. “Daha büyük güce, daha fazla imkana ve daha büyük kararlılığa sahip olanlar küçük [!] işlerle yetinmesinler; kendilerine kitleler

arsında terörizm propagandası [!], çapraşık terörist eylemlerin... [kıvraklık teorisi çoktan unutulmuş!] hazırlanması gibi daha büyük bir iş bulsunlar ve kendilerini ona adasınlar”. Ne kadar da akıllara durgunluk veren bir zeka: Yerini alçak Plehve’nin alacağı alçak Sipyağın’dan öç almak uğruna bir devrimcinin hayatını feda etmek, buna büyük iş deniyor. Ama örneğin, kitleleri silahlı bir gösteriye hazırlamak; bu da küçük iş oluyor...: “Belirsiz ve uzak bir geleceğin bir sorunu olarak ‘silahlı gösteriler hakkında’ yazmak ve konuşmak kolaydır, ama şimdiye kadar bütün bu laflar teorik nitelikte olmaktan öteye gidememiştir”. Sağlam bir sosyalist inancın zorunluluklarından ve her türden halk hareketinin ağır tecrübelerinden çok uzak olan bu adamların kullandığı dili biz iyi biliriz! Onlar, kısa sürede elde edilebilecek ve gürültü koparabilecek sonuçlar ile pratiği birbirine karıştırırlar. Onların gözünde, sınıf tavrına sıkı sıkıya bağlı kalmayı ve hareketin kitle niteliğini korumayı istemek, “bulanık teori yürütmektir”. Kesin olmak, onların gözünde, her düşünce karşısında kölece boyun eğmek ve ... ve bu boyun eğişin sonucu olarak da her defasında kaçınılmaz bir şekilde çaresizliğe düşmektir. Gösteriler başlar başlamaz, bu gibilerin dudaklarında kanlı kelimelerin,

“Sosyal-Demokratlar, maceracılığa karşı her zaman uyarıda bulunacaklar ve kaçınılmaz olarak tam bir hüsrarla sonuçlanan hayalleri amansızca teşhir edeceklerdir. Devrimci bir partinin ancak devrimci sınıfın hareketine fiilen rehberlik ettiği zaman adına layık olabileceğini akıldan çıkarmamalıyız.”

sonun başlangıcı hakkında sözlerin döküldüğünü görürüz. Ama gösteriler durdu muydu, bunların kolları da çaresizce aşağı iner ve hemen bağarmaya başlarlar: “Halk, ne yazık ki, henüz çok uzaklarda...” Çarın uşakları yeni bir saldırıya geçtiler mi, bunlar hemen kendilerine, bu saldırıya mükemmel bir karşılık oluşturacak “kesin” bir tedbir, derhal bir “güç aktarması” yaratacak bir tedbir gösterilmesini isterler ve bu aktarmayı sağlayacaklarını gururla vaat ederler! Bu adamlar, işte bu güç “aktarması”vaadinin siyasi maceracılık olduğunu ve maceracılıklarının da ilkesizliklerinden kaynaklandığını kavrayamıyorlar.

Sosyal-Demokratlar, maceracılığa karşı her zaman uyarıda bulunacaklar ve kaçınılmaz olarak tam bir hüsrana sonuçlanan hayalleri amansızca teşhir edeceklerdir. Devrimci bir partinin ancak devrimci sınıfın hareketine fiilen rehberlik ettiği zaman adına layık olabileceğini akıldan çıkarmamalıyız. Gene, herhangi bir halk hareketinin sayısız biçimlere büründüğünü, durmadan yeni biçimler geliştirdiğini ve eski biçimleri ıskartaya çıkardığını, değişiklikler getirdiğini ya da eski ve yeni biçimlerin yeni bileşimlerini yarattığını hiç unutmamalıyız. Mücadelenin araçlarının ve yöntemlerinin oluşturulması sürecine faal olarak katılmak, görevimizdir.

Öğrenci hareketi şiddetlendiğinde, biz işçilere öğrencilerin yardımına koşmaları için

çağrıda bulunmaya başladık (Iskra, Sayı 2). Ama bunu, gösterilerin biçimlerini önceden kestirmeye kalkışmadan, bu gösterilerin derhal bir güç aktarmasıyla ve zihinlerin aydınlanmasıyla sonuçlanacağını ya da özel bir kıvraklığı vaat etmeden yaptık. Gösteriler güçlendiğinde, gösterilerin örgütlenmesi ve kitlelerin silahlandırılması için çağrıda bulunmaya başladık ve bir halk ayaklanması hazırlama görevini öne sürdük. Şiddet ve terörizmi ilke olarak asla reddetmeksizin,

“Ne kadar da akıllara durgunluk veren bir zeka: Yerini alçak Plehve’nin alacağı alçak Sipyagin’den öç almak uğruna bir devrimcinin hayatını feda etmek, buna büyük iş deniyor.”

kitlelerin doğrudan katılımını sağlayabilecek ve bu katılımı güvence altına alabilecek şiddet biçimlerinin hazırlanması için çalışılmasını istedik. Bu görevin zorluklarına gözümüzü kapamıyoruz. Tersine bu sorunun “belirsiz ve uzak bir geleceğe” ait olduğu yolundaki itirazlara aldırmadan, bu görevi yerine getirmek için kararlılıkla ve sebatla çalışacağız. Evet, beyler, biz hareketin sadece geçmişteki biçimlerini değil, gelecekteki

biçimlerini de savunuyoruz. Biz geçmişte “mahkum” edilmiş şeylerin kolay bir tekrarını değil, geleceği olan uzun ve çetin bir çalışmayı tercih ediyoruz...

Devrimci çalışmasını proletaryanın sınıf mücadelesine gerçekten bağlı olarak yürüten herkes, proletaryanın (ve onu destekleyebilecek halk kesimlerinin) bir yığın acil ve doğrudan talebinin yerine getirilmeden öylece durduğunu çok iyi bilir, görür ve hisseder. Bilir ki, birçok yerde, geniş bölgelerde, emekçi halk eyleme geçmek için kelimenin tam anlamıyla yanıp tutuşmakta, ancak yayınların ve önderliğin yetersizliği ve devrimci örgütlerin güç ya da araçlardan yoksun oluşu yüzünden onun bu coşkusu heba olup gitmektedir. Ve kendimizi, uzun zamandır Rusya devriminin başına bir uğursuzluk alameti gibi çöreklenmiş bulunan o aynı kısır döngünün içinde buluruz; nitekim buluyoruz da. Bir yandan yeterince aydınlatılamamış ve örgütlenmemiş kalabalığın devrimci coşkusu boşa giderken, öte yandan da düzenli bir şekilde ilerleme ve kitlelerle el ele çalışma imkanına olan inancını kaybeden “kıvrak bireyler”in ateşlediği silahlardan yükselen dumanlar havada kaybolur gider...

Iskra, Sayı 23, 1 Ağustos 1902

Toplu Eserler, Cilt 6 (Iskra’daki metne uygun olarak yayınlanmıştır)

Marksistler Bireysel Terörizme Neden Karşıdırlar?

Lev Troçki

Sınıf düşmanlarımız, bizim terörizmimizden yakınmayı alışkanlık haline getirdiler... Onlar proletaryanın, sınıf düşmanlarının çıkarlarına karşı yöneltilmiş olan tüm etkinliklerini terörizm olarak yaftalamak istiyorlar... Eğer terörizm, bu şekilde düşmanda korku uyandıran veya ona zarar veren her türlü eylem olarak anlaşılırsa, doğal olarak tüm sınıf mücadelesi terörizmden başka bir şey değildir. Ve geriye kalan tek sorun, yasalarıyla, polisiyle ve ordusuyla burjuvazinin tüm devlet aygıtı kapitalist terör aygıtından başka bir şey değilken, burjuva politikacıların proletarya terörizmine yönelik ahlâki öfkelerini kusma hakları olup olmadığıdır!

Bununla birlikte, bizi teröristlikle kınadıklarında, bu sözcüğe –her zaman bilinçli olmamakla birlikte– daha dar, daha dolaylı bir anlam vermeye çalıştıkları söylenmelidir. Örneğin, makinelerin işçiler tarafından parçalanması kelimenin bu anlamıyla terörizmdir. Bir patronun öldürülmesi, bir fabrikanın ateşe verilme teşebbüsü, birinin ölümle tehdidi, bir hükümet bakanına karşı silahlı suikast teşebbüsü; tüm bunlar kelimenin tam ve gerçek anlamı ile terörist eylemlerdir. Ancak, uluslararası Sosyal Demokrasinin gerçek doğasına ilişkin bir fikre sahip olan herkes bilmelidir ki, o, bu tip eylemlerin tümüne her

zaman uzlaşmaz biçimde karşıdır...

Nefret edilen bir görevliyi öldürmek için arkanızda örgütlenmiş kitlelere ihtiyaç duymazsınız. Patlayıcılar için reçete herkesçe elde edilebilir ve bir Browning her yerden edinilebilir. İlk durumda, yöntem ve araçları zorunlu olarak egemen toplumsal düzenin doğasından kaynaklanan toplumsal bir mücadele vardır; ikincide ise (öldürme, bombalama, vb.) ortaya çıktığı her yerde görünürde çok gözcü fakat toplumsal sistem devam ettiği sürece tamamen zararsız salt mekanik bir tepki söz konusudur.

Orta büyüklükte bir grev bile bazı toplumsal sonuçlara yol açar: İşçilerin özgüveninin güçlenmesi, sendikanın büyümesi ve hatta üretim teknolojisinde ilerleme kaydedilmesi ender görülen sonuçlardan değildir. Bir fabrika sahibinin öldürülmesi ise, polisiye nitelikte bir etki doğurur veya mal sahibinin değişmesi gibi her türlü toplumsal anlamdan yoksun bir sonuca yol açar. Bir terörist eylemin, hatta “başarılı” olanının bile, egemen sınıfı bütünüyle karışıklığa sürüklemesi somut politik koşullara bağlıdır. Her halükârda, karışıklık sadece kısa ömürlü olabilir; kapitalist devlet kendisini hükümet

bakanlarına dayandırmaz ve onların ortadan kaldırılmasıyla da yıkılmaz. Egemen sınıflar her zaman kendilerine hizmet edecek yeni insanlar bulacaktır; mekanizma hiçbir zarar görmeden kalır ve işlevini sürdürür.

Fakat bizzat çalışan kitlelerin içinde, bir terörist eylemle yaratılan karmaşa çok daha derindir. Eğer bir kişinin amacına ulaşmak için bir tabanca ile silahlanması yeterliyse, sınıf mücadelesinin çabaları niye? Bir yüksük dolusu barut ve küçük bir parça kurşun düşmanı ortadan kaldırmak için yeterliyse, bir sınıf örgütüne ne gerek var? Bir üst düzey yetkiliyi patlamaların kükreyişi ile dehşete düşürmek mümkünse, partiye niçin ihtiyaç var?..

Bizim gözümüzde bireysel terör kesinlikle kabul edilemez, çünkü *kitlelerin rolünü onların kendi bilinçlerinde küçültür*; onları güçsüzlüklerine razı eder, gözlerini ve umutlarını bir gün gelecek ve misyonunu yerine getirecek olan bir intikamcıya veya kurtarıcıya çevirmelerine yol açar. “Eylem propagandası”nın anarşist peygamberleri, terörist eylemlerin kitleler üzerinde uyandırıcı ve canlandırıcı etkisi olacağını savunabilirler. Ancak teorik değerlendirmeler ve politik deneyimler aksini ispatlar. Terörist eylemlerin “etkisi” ne kadar artarsa, tesiri ne kadar büyürse, kitlelerin dikkati o kadar bunlar üzerinde odaklaşır; öz-örgütlülüğe ve öz-eğitime ilgileri o kadar azalır. Fakat patlamanın dumanı dağılıp panik yok olunca, öldürülen bakanın halefi arz-ı endam eder, yaşam tekrar eski rayına oturur, kapitalist sömürü çarkı eskiden olduğu gibi döner; sadece polis baskısı daha vahşi ve arsız hale gelir. Ve sonuç olarak, ateşlenen umutların ve yapay olarak canlandırılan heyecanın yerine hayal kırıklığı ve kayıtsızlık gelir.

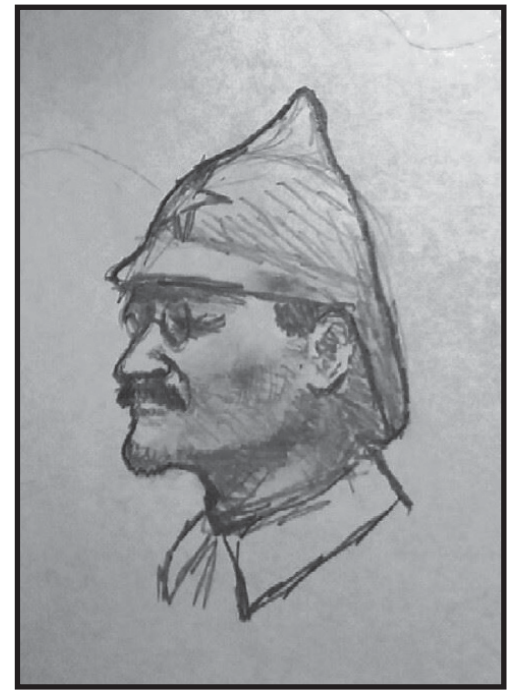
Gericiliğin grevleri ve kitlesel işçi hareketini genel olarak sona erdirmeye çabaları, her yerde daima başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Kapitalist toplum etkin, hareketli ve zeki bir proletaryaya ihtiyaç duyar; bu nedenle proletaryanın elini ayağını uzun süre bağlayamaz. Öte yandan anarşist “eylem propagandası” her zaman göstermiştir ki, devlet fiziksel yıkım araçları

ve baskı mekanizmaları bakımından, terörist gruplardan çok daha zengindir.

Eğer böyleyse, devrime ne olacak? Bu durum devrimi yadsıyıp imkânsız hale mi getiriyor? Hiç de değil. Çünkü devrim, mekanik araçların basit bir toplamı değildir. Devrim, sadece sınıf mücadelesinin keskinleşmesinden doğar ve sadece proletaryanın toplumsal işlevlerinde bir zafer garantisi bulabilir. Politik kitle grevi, silahlı ayaklanma, devlet iktidarının ele geçirilmesi; bütün bunlar, üretimin gelişmişlik derecesi, sınıfsal güçlerin mevzilenişi, proletaryanın toplumsal ağırlığı ve nihayet, devrim anında devlet iktidarının kaderini belirleyen etken silahlı kuvvetler olduğu için, ordunun toplumsal bileşimi tarafından belirlenir...

Terörist eylemlere karşı insan yaşamının “kutsal değeri” hakkında ciddi açıklamalar yapan satın alınmış ahlâkçılarla Sosyal Demokrasinin ortak hiçbir yanı olmadığına değinmeye gerek bile yok. Onlar, başka durumlarda, başka “kutsal değerler” adına –örneğin ulusun onuru veya monarşinin prestiji– milyonlarca insanı savaş cehennemine itmeye hazırdırlar. Bugün –en kutsal hak olan özel mülkiyet adına– silahsız işçiler üzerine ateş açılması emrini veren bakan, onların ulusal kahramanıdır; ve yarın, işsiz işçilerin çaresiz elleri bir yumruk haline geldiğinde veya bir silahı kavradığında, yine aynı adamlar bu kez şiddetin hiçbir biçiminin kabul edilemeyeceğine dair bin bir türlü saçmalığı dillerine dolayacaklardır...

Eğer biz terörist eylemlere karşıysak, bu sadece *bireysel* intikam bizi tatmin etmediği içindir. Bizim kapitalist sistemle görülecek hesabımız, bakan denen bazı görevlilerle görülecek olandan çok daha büyüktür. Tüm enerjimizi bu sisteme karşı kolektif bir mücadeleye yöneltmek için, insanlığa karşı işlenen tüm suçları, insan bedeni ve ruhunun maruz kaldığı tüm hakaretleri mevcut toplumsal sistemin zorunlu sonuçları ve ifadeleri olarak görmeyi öğrenmek; tutuşan intikam arzusunun en yüksek manevi tatmin bulabileceği yön budur.

“Eğer biz terörist eylemlere karşıysak, bu sadece bireysel intikam bizi tatmin etmediği içindir. Bizim kapitalist sistemle görülecek hesabımız, bakan denen bazı görevlilerle görülecek olandan çok daha büyüktür. Tüm enerjimizi bu sisteme karşı kolektif bir mücadeleye yöneltmek için, insanlığa karşı işlenen tüm suçları, insan bedeni ve ruhunun maruz kaldığı tüm hakaretleri mevcut toplumsal sistemin zorunlu sonuçları ve ifadeleri olarak görmeyi öğrenmek; tutuşan intikam arzusunun en yüksek manevi tatmin bulabileceği yön budur.”

OKU OKUT ABONE OL

1 Mayıs'ta Alanlara!

1 Mayıs 2015'e giderken zorlu ve çetin bir süreçten geçiyoruz. Öyle ki hayatın her alanına müdahale eden; çevreye, doğaya, insana kısacası yaşama düşman olmuş bir diktatörlükle karşı karşıyayız. Ancak tüm bunlara rağmen şu çok açıktır ki bu topraklar; aydın bir öğretmeni sırf muhalif diye sınıfta azarlayarak ölümüne sebebiyet verenlerin, Özgecan'a tecavüz edenlerin, demokratik protesto hakkı kullananları tutuklayanların, insanları sokakta, eylemde vuranların, cihatçı terör örgütlerinin, katillerin ve onları koruyanların ülkesi değildir. Bu coğrafya; yıllardır sokakları dolduran, bir adım bile geri atmadan özgürlük mücadelesini sürdüren, işçi sınıfının, ezilenlerin yanında olanların ülkesidir. Tüm dünyayı bizler için cehenneme çevirenlerden hesap sorma günüdür 1 Mayıs. Ekonomik krizleri işçilerin

sırtına yük edenlerden, hatta daha da ileri gidip krizleri savaşa çevirerek insanlara akılalmaz acılar yaşatanlardan hesap sorma günü. Suriye'de sadece bölgesel menfaatler uğruna, cihatçı çeteleri besleyip büyüterek tüm dünyanın başına bela eden emperyalistlerden hesap sorma günüdür. İşçilerin, işsizlerin ve ezilenlerin kısacası dünya işçi sınıfının hesap sorma günüdür.

Tüm bu baskılara ve saldırılara karşı bu 1 Mayıs kitleselliğin ve sağlam duruşun 1 Mayıs'ı olmalıdır. Susmayan, sesini yükselten kitlelerin kendine güvenini kazanacağı ve yalpalayan AKP diktatörlüğüne dur diyeceği 1 Mayıs olmalıdır ve olacaktır da. Mahallelerden, okullardan, işyerlerinden, fabrikalardan yükselen sesler alanlara akıp tek bir ses haline gelecektir. Tüm dünya işçileri alanlara!

Oğulcan Sönmez

